

ЛГБТИ КОРИСНИЦИ НА ДРОГА СЕКСУАЛНИ РАБОТНИЦИ/ЧКИ, ЛУЃЕ ШТО ЖИВЕАТ СО ХИВ

Годишен извештај
2014

**С Е К С У А Л Н И И
З Д Р А В С Т В Е Н И
П Р А В А Н А
М А Р Г И Н А Л И З И Р А Н И Т Е
З А Е Д Н И Ц И**

Коалиција

С Е К С У А Л Н И И З Д Р А В С Т В Е Н И П Р А В А
Н А М А Р Г И Н А Л И З И Р А Н И Т Е З А Е Д Н И Ц И

Скопје

2015

Содржина

Дел 1.

Човековите права на ЛГБТИ

1.	Насилство врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет	12
2.	Дискриминација и говор на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет	20
2.1	Дискриминација во учебници	21
2.1.1	Медицински учебници кои вознемируваат по основа на сексуална ориентација	21
2.1.2	КЗД не утврди дискриминација во хомофобични учебници по „Психологија“	22
2.2	Дискриминација во медиуми	23
2.2.1	Јазик на омраза во „ТВ Сител“	23
2.2.2	Говор на омраза во дискриминаторска кампања на „Вечер“	24
3.	Уставни измени за дефинирање на бракот, регистрираното партнерство и вонбрачната заедница	26
4.	Права на Транс лицата	34
4.1	Транс лицата се уште се невидливи во законот и институциите	34
4.2	Здравствени права на трансексуалните лица	34
5.	Активности за зголемување на свеста	37
5.1	Кампањи за подигање на свеста на Националната мрежа за борба против против хомофобија и трансфобија (НМХТ)	37
5.2	Втора „Недела на гордоста“ во Скопје	38
6.	Прилози за медиумско претставување	39
6.1	Зошто новинарите игнорираат системска дискриминација?	39
6.2	Медиумски евровизиски трансформации: Кончита	44

Дел 2.

Здравствени и човекови права на припадници на маргинализираните заедници

1. Здравствени и човекови права на корисници на дрога	48
1.1 Главни типови на повреда на човековите права на корисниците на дрога во контакт со полиција	49
1.1.1 Повреди на правото на лично достоинство и дискриминација	49
1.1.2 Повреда на здравствени права на корисниците на дрога	50
1.1.3 Ускратување на правата при лишување од слобода	51
1.1.4 Понижувачки лични претреси на јавни места	51
1.1.5 Незаконити претреси на дом	51
1.1.6 Загрозување на лична сигурност и повреда на физички интегритет	52
1.1.7 Индиции за тортура и нечовечки и деградирачки третман	52
1.2 Не основано лишување од слобода и криминализација на корисниците на дрога	53
1.2.1 Кривична осуда на лице кај кои е пронајдена 0.2 грама марихуана!	55
1.3 Прекршочни казни за „оддавањето на уживање на наркотични дроги“ врз основа на урина-тестови	56
1.4 Пристап до здравствена заштита на пациентите кои се лекуваат од зависност од дрога	57
1.5 Недостаток на релевантни статистички податоци за смртни случаи во врска со дрога	59
1.6 Недостаток на програми за лекување и грижа за децата кои употребуваат дроги	62
1.7 Оневозможување на пристап до третман за Хепатит Ц на активни корисници на дрога	63
1.8 Стигматизација на корисниците на дрога во легислативата и Собранието	63
1.9 Ускратување на правото на заштита од дискриминација на корисник на дрога	65
2. Права на лица што живеат со ХИВ	67
2.1 Смртен случај на ХИВ позитивно лице за време на издржување на казна затвор	67
2.2 Повеќекратна дискриминација на пациент во Охрид	69
2.3 Медиумска сензационалност за „алармантно ширење на ХИВ“	71
2.4 Дискриминирачко известување на „Канал 5“ телевизија за „црна листа“ со ХИВ	72
2.5 Средствата за терапија исти, а бројот на пациенти се зголемува	74
3. Човекови права на сексуални работници	76
3.1 Марш на Црвените чадори	76
3.2 Регистар на сензибилизирани здравствени работници	77
3.3 Постапки за заштита на правата на сексуалните работнички во случајот „Улична Проституција“	78

Резиме

И во 2014 година продолжи негативниот тренд на неказнето физичко и психолошко насилство (говор на омраза) врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет (случај „Дамар“). Во 2014 година продолжи уште поорганизирано и борбата на ЛГБТИ активистите против физичкото насилство, говорот на омраза и структурното насилство, која кулминираше со неколку јавни протести пред Јавното обвинителство, во организација на Националната мрежа за борба против хомофобијата и трансфобијата (НМХТ). За жал, за повеќето случаи на хомофобично насилство „Истрагата е сеуште во тек“, а хомофобичните напаѓачи на „Дамар“ и на „ЛГБТИ Центарот за поддршка“ сеуште не се пронајдени и изнесени пред суд.

На 24.04.2014 КЗД донесе мислење во кое утврди „вознемирување по основ на сексуална ориентација“ и донесе препорака до Ректорот на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и до авторите на неколку учебници по психијатрија „да ги отстранат и исфрлат од употреба посочените делови од книгите за кои и самите автори признаваат дека се направени грешки.“

КЗД не утврди дискриминација во хомофобични учебници по „Психологија“, иако во оспорените учебници хомосексуалните врски се наброени помеѓу „инцест“ и „содомија, педофилија“, а во нив има тврдења дека хомосексуалноста е „застој во психосексуалниот развој на пониско ниво“, дека „хетеросексуалноста е поздрава за индивидуата“, дека „човекот е создаден за да има хетеросексуални интимни врски“ или дека „Хомосексуалноста го урива природното семејство, бидејќи му противречи на половиот диморфизам кај луѓето“.

По цели две и пол години непостапување КЗД утврди дека има дискриминација во медиумски прилог на „ТВ Сител“ (од 17.05.2012) во кој се тврдеше дека „на хомосексуалците им е потребна професионална и медицинска помош,

наместо законска помош“. КЗД експлицитно утврдува дека изразите „на хомосексуалците им е потребна професионална и медицинска помош, наместо законска помош“ се „флагрантни и следат неоправдан јазик на омраза“ и дека прилогот „предизвикува предрасуди и го нарушува достоинството на лицата по основ на сексуална ориентација“. По цели две години непостапување КЗД утврди дискриминација и во четири новинарски прилози објавени во „Вечер“ во периодот од 13-17.10.2012 г.

На 25.07.2014 година Владата поднесе до Собранието текст на нацрт-амандманите на Уставот на Република Македонија. На прво место беше Амандманот XXXIII кој предвидуваше дефиниција не само на бракот (како „животна заедница исклучиво меѓу само една жена и еден маж“), туку и на „регистрирана вонбрачна заедница, или било кој друг регистриран облик на животно партнерство“.

Коалицијата, заедно со неколку други организации одржа јавна расправа на 17 септември 2014 година и укажа дека нацртот на амандманот XXXIII е во директна спротивност на духот на Уставот и неговото усвојување би значело повреда на неколку уставно и меѓународно гарантирани права, особено на правата на приватност, семеен живот и заштита од дискриминација. Во текот на јавната расправа беше укажано и на негативните ефекти кои ги предизвикува амандманот XXXIII врз ЛГБТИ луѓето. Како дел од кампањата „Не во мое име“, Коалицијата укажа дека уставните промени ќе ги зголемат дискриминацијата, насилството и говорот на омраза кон ЛГБТИ заедницата.

По измената на уставната одредба (која налага двотретинско мнозинство за закон со кој ќе се уредуваат правните односи во бракот, семејството и вонбрачната заедница), Коалицијата предупреди на уставно зацементирање на дискриминацијата од постоечкиот закон за семејство и повреда на чл. 8 од ЕКЧП, кој ја заштитува еднаквоста на двојките и заедниците од ист и од различен пол. Коалицијата побара да се повлече Амандманот XXXIII и да се донесе легислатива со која ќе се овозможи еднаквост на двојките и заедниците од ист и од различен пол.

Националното законодавството целосно ги исклучува трансродовите лица, а ниту еден закон не забранува дискриминација врз основа на родовиот идентитет. Ваквата состојба ги остава трансродовите лица во состојба на несигурност за нивниот правен статус и без соодветна заштита од дискриминација и други повреди на нивните права.

Коалицијата во 2014 година спроведе прв дел од истражување (преку фокус групи во шест општини во Република Македонија) со цел да ги идентификуваме главните проблеми со кои се соочуваат корисниците на дрога при контакт со полицијата. Дел од резултатите од ова истражување беа презентирани на „Првата национална конференција за политики за дроги“, организирана од ХОПС. Најбитен заклучок на конференцијата беше дека репресивните политики се нехумани, не ја намалуваат употребата на дроги и не даваат резултати.

На конференцијата беа презентирани примери за бројни типови на повреда на човековите права на корисниците на дрога во контакт со полиција: повреди на правото на лично достоинство и дискриминација; повреди на здравствените права; ускратување на правата при лишување од слобода; понижувачки лични претреси на јавни места; незаконити претреси на дом; загрозување на лична сигурност и повреда на физички интегритет; индиции за тортура и нечовечки и деградирачки третман. Исто така, беа презентирани и примери за неосновано лишување од слобода и криминализација на корисниците на дрога, па дури и пример за кривична осуда на лице кај кои е пронајдена 0.2 грама марихуана! Како проблем беа посочени и прекршочните казни за „оддавањето на уживање на наркотични дроги“ врз основа на урина-тестови.

Лицата со зависност од дрога се соочуваат со отежнат пристап до здравствена заштита, а постои и недостаток на програми за лекување и грижа за децата кои употребуваат дроги. Оневозможен е и пристапот до третман за Хепатит Ц на активните корисници на дрога. Нема ни релевантни статистички податоци за смртни случаи во врска со дрога.

Стигматизацијата на корисниците на дрога во легислативата и Собранието продолжува, а корисниците на дрога се соочуваат со сериозни пречки во обидите за остварување на правото на заштита од дискриминација.

Во врска со правата на лицата што живеат со ХИВ, известуваме за смртен случај на ХИВ позитивно лице за време на издржување на казна затвор и повеќекратна дискриминација на пациент во Охрид која е игнорирана од здравствениот инспекторат.

И Комисијата за заштита од дискриминација не најде дискриминација во случај на Медиумска сензационалност за „алармантно ширење на ХИВ“. Негативното и сензационалистичко медиумско претставување на лицата што живеат со ХИВ продолжува, како и борбата за заштита од дискриминација.

Забележлив е напредок во претставувањето на сексуалните работници во медиумите, со помалку сензационализам и со повеќе фокусирање кон пораките за адресирање на проблемот со насилството врз сексуалните работници.

Во извештајот се афирмира најновата препорака на Светската здравствена организација за превенција на ХИВ кај сексуалните работници, „Државите треба да работат во насока на декриминализација на сексуалната работа и елиминирање на неправедната примена на не-кривичните закони и регулативи против сексуалните работници“.

Во текот на 2014 продолжи граѓанската постапка за утврдување на повреда на лични права и доделување на правичен надомест на сексуалните работнички кои беа жртви во случајот „Улична проституција“. Во врска со постапката за заштита на правото на приватност повредено од страна на медиумите за време на полициската акција, државата не даде соодветна заштита во сите судски инстанции. Сексуалните работници своите права ќе ги остваруваат пред регионални и меѓународни тела за заштита на човековите права.

Човековите права
на **ЛГБТИ**

1.

НАСИЛСТВО ВРЗ ОСНОВА НА СЕКСУАЛНА ОРИЕНТАЦИЈА И РОДОВ ИДЕНТИТЕТ

И во 2014 година продолжи негативниот тренд на неказнето физичко и психолошко насилство (говор на омраза) врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Во 2014 година ЛГБТИ луѓето беа жртви и на структурно насилство од страна на државните институции кое се манифестираше преку преземање на соодветни и ефикасни мерки за откривање и казнување на сторителите на кривични дела од омраза во 2012, 2013 и 2014 година.

Во 2014 година продолжи уште поорганизирано и борбата на ЛГБТИ активистите против физичкото насилство, говорот на омраза и структурното насилство, која кулминираше со неколку јавни протести пред Јавното обвинителство, во организација на Националната мрежа за борба против хомофобијата и трансфобијата (НМХТ).

Организиран физички напад врз ЛГБТИ активисти во кафе

На 23.10.2014, во 21:30 часот, организирана група од околу триесет маскирани насилници, го каменуваа кафе барот "Дамар" во старата скопска чаршија, каде што

ЛГБТИ Центарот за поддршка на Хелсиншкиот комитет за човекови права ја прославуваше двегодишнината од своето постоење. Индикатор за тоа дека нападот бил мотивиран од омраза врз основа на сексуална ориентација е сведочењето на жртвите кон кои биле упатени извици (на албански јазик) дека во чаршијата нема место за “педери”. За време на нападот, од удари со стаклени шишиња и од удари во пределот на главата и телото полесно се повредени едно момче и девојка, а неколку од лицата во кафе барот добиваат помали расекотини од разлетаните парчиња стакло.

Во штурото соопштение, МВР го минимизираше нападот како насилство извршено “од страна на неколку непознати лица”, без воопшто да спомене дека жртви на нападот се ЛГБТИ активисти за човекови права и дека нападот е извршен од омраза врз основа на сексуална ориентација.¹

Потпалувачки говор пред и по насилството во “Дамар”

На нападот врз ЛГБТИ активистите во “Дамар” му претходеше потпалувачки говор во “скандализирачки” написи² во кои организирањето настани од страна на организации за „правата на хомосексуалците“ во чаршијата

1 “На 23.10.2014 година околу 22,00 часот во Скопје во Старата чаршија, поточно во УО „Дамар“ од страна на неколку непознати лица извршено е насилство, при што со фрлање на камења, биле искршени стаклата на објектот. Во настанот, со телесни повреди се здобиле К.Д.(26) и Е.Л.(18). Увид на лице место извршила увидна екипа од СВР Скопје. Се преземаат мерки за откривање на сторителите.” (<http://www.mvr.gov.mk/>)

2 Написот „SKANDAL: Homoseksualët nesër do të festojnë në Çarshinë e Vjetër, mediat heshtin!“ („СКАНДАЛ: Хомосексуалците утре ќе прослават во Стара чаршија, медиумите молчат“, 22.10.2014), објавен во Vilajeti, и преобјавен во порталот Ilirida.

се опишани како „дегенерирачки организирања“.³ И по хомофобичното насилство на 23.10.2014, истите медиуми кои потпалуваа етнички, верски и хомофобични предрасуди и страсти објавија прилог во кој се оправдува насилството.⁴

Говорот на омраза кој повикува на насилство беше најзабележлив на социјалната мрежа „Фејсбук“, во коментарите на страниците на одделни медиуми и новинари.⁵ На „Фејсбук“ страницата на новинарот Миленко Неделковски беа објавувани навредувачки и потпалувачки содржини и коментари кои поттикнуваат насилство врз основа на сексуална ориентација („треба сечење глави“). И на „Фејсбук“ страницата на новинарот Јанко Илковски беа објавувани коментари со говор на омраза кој ги оправдува насилниците како „група на прекрасни личности воспитани во духот на христијанството...“.

Прес конференција на НМХТ и други реакции

На 24.10.2014, НМХТ одржа прес-конференција на која побара јавна осуда од Премиерот на Владата и Министерката за внатрешни работи за хомофобичното насилство од омраза против ЛГБТИ луѓето, брзо разјаснување на случајот,

3 Иако непотпишаниот новинар признава дека „станува збор за еден многу дискретен настан“, сепак објавува информација за местото и за времето каде што тој ќе се одржи. Притоа, го опишува „таквиот чин, во срцето на Скопје, односно Старата чаршија“ како „директна навреда на главниот град на вилаетот, особено за локалното население од албански муслимани, кои немаат такви дегенерирачки традиции.“

4 Во прилогот „Demolohet kafeneja Damar në Çarshinë e Shkupit“ („Демолирано кафулето Дамар во скопската чаршија“, преземено од „Vilajeti“ е акцентирано следното оправдување на гневот на насилниците: „Ова доаѓа како резултат на гневот на овие момчиња, на едно историско место да има кафуле каде што ќе се собираат дилебри (хомосексуалци), тоа претставува директна навреда за муслиманското население, рече еден старец кој пиеше чај и го гледаше натпреварот помеѓу Партизан и Бешикташ.“

5 На пример, на „Фејсбук“ страницата на „Вечер“ под линкот со наслов „Повредена девојка: 30-тина маскирани демолирале на прославата на ЛГБТ“, е објавен коментар „гасна комора за педерите“. На истата страница, под линкот со наслов „Полицијата сеуште трага по насилниците од „Дамар““ е објавен коментар кој директно повикува на насилство против ЛГБТ лицата („сечење глави на педерите“).

откривање на сторителите и ефикасна судска постапка.⁶ НМХТ побара и отворање на кривична истрага за говорот на омраза кој следеше на социјалните мрежи по нападот и за предизвикување омраза, раздор или нетрпеливост врз национална, расна, верска и друга дискриминаторска основа против медиумите кои пред настанот објавуваа содржини со говор на омраза против ЛГБТИ луѓето.⁷

Нападот во „Дамар“ беше јавно осуден од неколку политички партии (вклучително и владејачката ВМРО-ДПМНЕ),⁸ но не и од премиерот и министерката за внатрешни работи, иако беа јавно прозвани во соопштението на Европската комисија.⁹

Реагираа и неколку меѓународни организации за човекови права, кои побараа јавна осуда на насилството од страна на премиерот и министрите за внатрешни работи и правда, како и брза истрага за откривање и казнување на сторителите.¹⁰

6 Исто така, беше побарано и изјаснување, откривање и покренување на судска постапка против сторителите на предходните пет напади врз ЛГБТИ Центарот за поддршка во Старата скопска чаршија.

7 Најсеопфатно покривање на прес-конференцијата на Националната мрежа против хомофобија и трансфобија има во прилогот „Институциите соучесници во нападот на ЛГБТИ“, кој ја акцентира следнава порака: „Институциите на системот го охрабруваат и се соучесници во насилството против ЛГБТИ Центарот за поддршка со тоа што тенденциозно не ги казнуваат сторителите на ваквите грозоморни чинови.“

8 Видете, „И ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ го осудија инцидентот во кафулето „Дамар“, <http://www.mkd.mk/makedonija/partii/i-vmro-dpmne-i-sdsm-go-osudija-incidentot-vo-kafuleto-damar>

9 „Комисијата е загрижена за инцидентот во Скопје и изразува жалење за повредената девојка и за настанатата материјална штета. Бевме известени дека властите спроведуваат истрага. Комисијата ги поддржува напорите за обезбедување целосно владеењето на правото и почитување на начелото на недискриминација. Комисијата ги повикува политичките фактори и граѓанското општество да заземе цврст став и да ги осуди ваквите инциденти“ (<http://prizma.birn.eu.com/>)

10 The Norwegian Helsinki Committee (NHC), The Norwegian LGBT Organization (LLH) and Amnesty International Norway, Letter to Prime Minister Nikola Gruevski, <http://nhc.no/filestore/Brev/2014/OfficeofthePrimeMinister.pdf>

Протести пред обвинителството

На 06.11.2014 пред Обвинителството беше одржан протест во организација на НМХТ, поради непреземањето мерки за откривање и обвинување на напаѓачите, во сите претходни случаи. За медиумите, јавниот обвинител изјави дека не бил известен за претходните напади (?!).¹¹

На 13.11.2014 се одржа уште еден протест со блокирање на влезот на јавното обвинителство.¹² Дел од полицајците се обидоа да го попречат протестот, но не успеаа во тоа.¹³ Протестот беше повторно на истата локација, бидејќи беше добиена информација дека полицијата има поднесено извештаи до Обвинителството за претходните случаи на насилство.¹⁴ По протестот, обвинителството даде соопштение за преземените активности во врска со

11 „Претешко е да се каже дека ништо не се работи за нешто што трае со години, за месец дена да се откријат сторителите е преоптимистично. Службите работат и штом добиеме сознанија ќе пристапиме. Не сум известен колку напади и кога имало. Постапувано е согласно Законот, но во овој момент не можам ништо повеќе да ви кажам, вели Зврлевски.“ „Зврлевски: Не сум известен колку напади имало врз ЛГБТИ и кога се случиле“, <http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=2&vest=17893>

12 „Со „легнати трупови“ пред Јавното обвинителство ЛГБТИ активистите и нивните поддржувачи, втор пат протестираа поради неажурноста на институциите да ги пронајдат напаѓачите кои го демолираа кафе барот „Дамар“ (ЛГБТИ заедницата повторно пред Обвинителство, РС.Европа - 13.11.2014)

13 „Со вербална расправија и повик да го напуштат влезот на Јавното обвинителство, полицијата денеска се обиде да го спречи протестот на ЛГБТИ активистите, кои половина час го блокираа објектот.“ („Полицијата се обиде да го спречи протестот на активистите пред Обвинителство“, <http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=18&vest=18061>)

14 „Нашиот фокус е повторно Јавното обвинителство, бидејќи добивме информација дека полицијата има поднесено извештаи до Обвинителство, ја слушнавме и изјавата на обвинителот Зврлевски и тоа е поткрепа дека институциите не си ја вршат својата работа, изјави директорката на Хелсиншкиот Комитет – Уранија Пировска.“ („Полицијата се обиде да го спречи протестот на активистите пред Обвинителство“, <http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=18&vest=18061>)

случајот „Дамар“¹⁵ и за претходните случаи.¹⁶ Во меѓувреме, за случајот „Дамар“ реагираше и амбасадорот на САД во Македонија.¹⁷

Со мотото „Истрагата е во тек. До кога?“ беше одржан и трет протест на кој беа емитувани снимки од кршење на стакла, чаши и прозори со цел да се долови атмосферата што се случи пред неколку недели во кафулето „Дамар“.¹⁸ Активистите од НМХТ и граѓани што ги поддржуваат, на 27.11.2014, по четврти пат ја потсетија оваа институција да си ја врши својата работа, протестирајќи со легнати црни трупови пред Јавното Обвинителство, со транспарент „Истрагата е во тек...до кога?“, и со пуштање ужасни звуци на кршење и демолирање.¹⁹

Ниту последниот протест пред Обвинителството кој беше одржан на 22.01.2015, не даде резултати во смисла на пронаоѓање на насилниците од „Дамар“ или од претходните

15 „Во насока на откривање на сторителите, обвинителството веднаш издаде Наредба за прибавување на снимки, како и за вршење на дополнителни оперативни проверки. Во склоп на истражните дејствија, обвинителството ги повикува сведоците заради земање на изјава и се врши препознавање на одредени лица кои се предходно посочени од страна на оштетените.“ (<http://jorm.gov.mk/>)

16 „За предходните настани во кои беа извршени напади на ЛГБТИ заедницата, обвинителството има издадено наредба кон Министерството за внатрешни работи за преземање на определни истражни дејствија со цел откривање на сторителите на кривичните дела“ (<http://jorm.gov.mk/>)

17 „Пред неколку недели беа нападнати поддржувачите на ЛГБТ центар во Скопје. Ги охрабруваме властите да спроведат истрага, да ги идентификуваат и да ги изнесат пред правдата одговорните за овој напад. Треба да испратиме јасен сигнал дека насилството никогаш не е начин за справување со разликите“ – изјави Пол Волерс во говорот во Меморијалниот центар на холокаустот во Скопје.“ („Волерс: Да се изнесат пред правдата напаѓачите на ЛГБТ заедницата во Скопје“, <http://www.plusinfo.mk/vest/3540/volers-da-se-iznesat-pred-pravdata-napagjacite-na-lgbt-zaednicata-vo-skopje>)

18 „Активистите му доловија на Зврлевски како изгледа хулигански напад“, <http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=2&vest=18217>

19 „До кога треба да протестираме, до кога треба да го потсетуваме Обвинителството да си ја заврши својата работа. Не се работи само за нападот од пред еден месец во Дамар, се работи за пет напади, кои не се разрешени и кои се случуваат континуирано последниве две години, ниту еден насилник досега не е фатен, рече Кочо Андоновски програмски директор на ЛГБТИ центарот.“

случаи.²⁰ „Истрагата е сеуште во тек“, а до завршувањето на извештајот, хомофобичните напаѓачи на „Дамар“ и на „ЛГБТИ Центарот за поддршка“ сеуште не беа пронајдени и изнесени пред суд.

Кривични пријави за говор на омраза

Коалицијата СЗПМЗ, Хелсиншки Комитет за човекови права на Република Македонија и ЛГБТИ Центар за поддршка поднесоа до Обвинителството кривични пријави против двајца новинари затоа што: а) едниот со својата објава на неговата веб-страница го оправдал насилството и ширел говор на омраза кон ЛГБТИ заедницата;²¹ б) обајцата на својата фан страница на Фејсбук дозволиле и не ги избришале коментарите кои шират говор на омраза и повикуваат на насилство и други кривични дела.

Едниот новинар на 31.10.2014 година и 07.11.2014 година во својата емисија на Канал 5 телевизија „Миленко

20 „Додека на 20.01.2015, Собранието расправаше по пакетот уставни амандмани меѓу кои и исклучувачката дефиниција на бракот (амандман XXXIII), НМХТ посочи на реалните проблеми како насилството и дискриминацијата врз ЛГБТИ“ заедницата и уште повеќе молкот на институциите. (НМХТ: Насилството врз ЛГБТИ лицата е повеќе од реално, бракот не е под никаква закана, <http://libertas.mk>, 22-01-2015)

21 Со повеќето измени во Кривичниот законик во 2014 година практично се овозможи кривично постапување и за говор на омраза врз основа на сексуална ориентација, иако „сексуалната ориентација“ не е експлицитно спомената во основите за дискриминација, кои беа препишани од Законот за заштита од дискриминација.

Неделковски Шоу²² продолжи да го оправдува насилството врз ЛГБТИ лицата, да предизвикува омраза и дискриминација.²³

Водителот го прочита својот статус на „Фејсбук“ „Педерска работа“ (24.10.2014), во кој ги обвинува жртвите на насилството во кафулето „Дамар“ дека самите испровоцирале насилство: „Сакале да провоцираат добиле реакција“ и праша „Каде е овде говорот на омраза?“. Во емисијата повеќепати беа застапувани конспиративни теории или инсинуации дека последното насилство било „режирано“ од поддржувачи на ЛГБТИ-заедницата за да се предизвика внимание во јавноста. Основното јавно обвинителство ги отфрли кривичните пријави со образложение дека пријавените дела не се гонат по службена должност. Притоа, Обвинителството укажа дека сопствениците на „Фејсбук“ страниците не можат да бидат одговорни за коментарите што ги оставаат фановите. Коалицијата СЗПМЗ, Хелсиншки Комитет за човекови права на Република Македонија и ЛГБТИ Центар за поддршка поднесоа жалба до Вишото јавно обвинителство во која укажаа дека законодавецот за ниту едно од пријавените кривични дела не предвидел дека гонењето се презема по приватна тужба. Притоа, беше посочена и судската пракса на Европскиот Суд за човекови права кој веќе има одлучувано за одговорноста на сопствениците на фан страници.²⁴

22 На пример, неколкупати во рамките на второто шоу кое беше претставено како „дебата“ (во која учествуваа само мажи) ЛГБТ-луѓето и активистите беа обвинувани дека токму тие стигматизираат, дека шират идеи на супериорност, дека користат говор на омраза и дека самите провоцираат насилство.

23 Дел од учесниците ја промовираа предрасудата како теза дека „хомосексуализмот“ е противприродна појава, нешто „ненормално“ и дека е болест: „Не е точно она што многу често го слушаме од претставниците и поддржувачите на ЛГБТ, барем во Македонија... дека хомосексуализмот не е болест“ (46 мин. 22 сек.). „Т. смета исто што и јас сметам, дека се работи за болест“ (1 ч. 00 мин. 10 сек.). Еден од учесниците успеа и да ја „разоткрие“ крајната цел на „геј-лобито“: „...лоби кое има своја крајна цел, таа крајна цел за мене е уништување на човековиот род“ (53 мин. 40 сек.).

24 Во случајот DELFI AS v. ESTONIA (app. no. 64569/09) Судот утврдува дека менаџерите на блоговите, фан страните, интернет порталите и слично се одговорни за коментарите кои ги поставуваат нивните фанови и корисници и истите не смеат да дозволат говор на омраза на нивните страници. Судот утврдува и дека менаџерите на блоговите се одговорни за коментарите на своите фанови и корисници и дека истите се одговорни да го знаат и да го проценат ефектот од нивните објави.

2.

ДИСКРИМИНАЦИЈА И ГОВОР НА ОМРАЗА ВРЗ ОСНОВА НА СЕКСУАЛНА ОРИЕНТАЦИЈА И РОДОВ ИДЕНТИТЕТ

Непостапување од страна на Комисијата за заштита од дискриминација

На 11.09.2014 „Мрежата за заштита од дискриминација“ поднесе претставка до Народниот Правобранител против Комисијата за заштита од дискриминација поради ненавремено постапување по поднесени претставки, односно, поради пречекорување на рокот од 90 дена за вкупно 14 од 24 претставки (6 од претставките се од посебен интерес за Коалицијата СЗПМЗ).

На 10.10.2014 „Народниот правобранител“ не извести дека побарал од Комисијата за заштита од дискриминација „да биде известен за причините поради кои се уште не се доставени мислења по поднесените претставки.“ Во текот на месец декември, Комисијата за заштита од дискриминација достави неколку мислења.

2.1 Дискриминација во учебници

2.1.1 Медицински учебници кои вознемируваат по основа на сексуална ориентација

До завршувањето на извештајов препораката на КЗД не беше спроведена, односно, посочените учебници сеуште можеа да се купат во книжарниците во Скопје.

Коалицијата писмено побара од Ректорот на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и од авторите на учебниците да ја спроведат препораката од КЗД во најкраток можен рок, а од КЗД да покрене иницијатива за поведување на постапка за утврдување на одговорност на лицата кои не постапиле согласно препораката.

На 23.10.2013 Коалицијата СЗПМЗ заедно со повеќе други организации поднесе претставка до КЗД против Ректорот на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и против група автори на учебниците „Медицинска психологија“, „Психијатрија том 1“, „Психијатрија том 2“, за содржини кои дискриминираат по основ на сексуална ориентација.

Во учебникот „Медицинска психологија“ авторите зборуваат за „...растројства што ја насочуваат сексуалноста кон лицата од ист пол“ и погрешно ја криминализираат хомосексуалноста: „Во Кривичниот закон на Македонија сè уште егзистира и е казнив противправниот блуд меѓу машките лица“.

И во учебникот „Психијатрија том 1“ се патологизира хомосексуалноста. Хомосексуалноста е набројана во делот на симптоми и синдроми што потекнуваат од растројствата на нагонската сфера во врска со сексуалниот нагон, но и во делот „Класификација на менталните растројства“.

И во учебникот „Психијатрија – том 2“, авторите речиси без исклучок не про- пуштаат да ја споменат хомосексуалноста како дисфункција, настраност или растројство.

Откако Коалицијата СЗПМЗ упати ургенција поради непостапување, на 24.04.2014 КЗД донесе мислење во кое утврди „вознемирување по основ на сексуална ориентација“ и донесе препорака до Ректорот на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и до авторите на учебниците „да ги отстранат и исфрлат од употреба посочените делови од книгите за кои и самите автори признаваат дека се направени грешки.“ Во образложението на мислењето, КЗД укажува дека професорот Георги Чадловски побарал „разбирање за потребното време за да некои сознанија се прифатат како

научни", а дел од соработниците на учебниците се извиниле за „настанатите грешки во посочениот текст."

2.1.2 КЗД не утврди дискриминација во хомофобични учебници по „Психологија“

Коалицијата изразува незадоволство од двојните стандарди и непочитувањето на сопствената пракса од страна на КЗД која веќе утврди дискриминација во случај на слични содржини (случај „Педагогија“), кои поттикнуваа дискриминација под плаштот на „научната вистина“ и академската слобода. Коалицијата ќе продолжи со оспорување на овие хомофобични учебници, и покрај негативното мислење од страна на КЗД.

На 24.10.2013 Коалицијата заедно со повеќе други организации поднесе претставка до КЗД против Ректорот на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Олга Мурцева - Шкарик - авторка на повеќе учебници по психологија, поради содржини дискриминирачки и навредливи кон хомосексуалците.

На пример, во оспорените учебници хомосексуалните врски се наброени помеѓу „инцест“ и „содомија, педофилија“, а во нив има тврдења дека хомосексуалноста е „застој во психосексуалниот развој на пониско ниво“, дека „хетеросексуалноста е поздрава за индивидуата“, дека „човекот е создаден за да има хетеросексуални интимни врски“ или дека „Хомосексуалноста го урива природното семејство, бидејќи му противречи на половиот диморфизам кај луѓето“. Во учебниците авторката ја пропагира христијанската догма (библиските приказни) како научна вистина, и како извор ги користи публикациите на „Националната Асоцијација за истражување и терапија“ (NARTH), кои заговараат репаративна терапија на хомосексуалци.

На 20.11.2014 КЗД испрати допис во кој тврди дека нема дискриминација во оспорените учебници, со образложение дека „авторката дава одредена своја научна интерпретација на одредена општествена и психолошка појава, без притоа имплицитно или експлицитно да повикува или поттикнува омраза.“ КЗД укажа дека публикувањето на

содржините потпаѓа под слободата на научното творештво и плурализмот на научни ставови.²⁵

2.2 Дискриминација во медиуми

2.2.1 Јазик на омраза во „ТВ Сител“

Коалицијата ја поздравува општата препорака на КЗД кон сите актери во медиумската област, да се воздржат од дискриминаторски ставови и од правење неоправдани разлики, во однос на некое лице или група на лица, врз основа на личен статус.

Коалицијата изразува незадоволство што утврдувањето на дискриминацијата и ваквата препорака не уследија непосредно по објавувањето на дискриминаторскиот прилог во 2012 г., со што можеби ќе се спречеа хомофобичните дискриминаторски кампањи кои следеа неколку месеци подоцна.

Постапувајќи по претставката од 22.05.2012 г., на 18.12.2014 (по цели две и пол години непостапување) КЗД утврди дека има дискриминација во медиумски прилог на „ТВ Сител“ (од 17.05.2012) во кој се тврдеше дека „на хомосексуалците им е потребна професионална и медицинска помош, наместо законска помош“. КЗД утврди дека изразувањата „хомосексуалноста е болест“ како и оспореното изразување погоре, се неосновани, претставуваат „дезинформирање на јавноста“ и со нив „може да се создаде перцепција дека тие луѓе [хомосексуалците] не се добри, чувство на недоразбирање, одбивањето на некои, па дури и омраза кон нив.“

КЗД експлицитно утврдува дека изразите „на хомосексуалците им е потребна професионална и медицинска помош, наместо законска помош“ се многу „флагрантни и следат неоправдан јазик на омраза“ и дека прилогот „предизвикува предрасуди и го нарушува достоинството на лицата по основ на сексуална ориентација“. КЗД утврди дека „постои дејствие на дискриминација, односно неповолно постапување, разликување, исклучување или ограничување, врз основ на сексуална ориентација.“

25 „Плурализмот на научни ставови и аргументација е карактеристика на академската заедница и Комисијата за заштита од дискриминација посочениот учебник го третира како дел од тој плуралитет. Ставот на авторот можеби е различен споредено со ставовите на некои други автори или, пак, читатели на учебникот, но тој не создава вознемиреност поттикната од омаловажување или ставање некого во подредена позиција.“

2.2.2 Говор на омраза во дискриминаторска кампања на „Вечер“

Коалицијата јавно изразува незадоволство: а) затоа што КЗД не постапуваше против уредничката Ивона Талевска и „Вечер“ цели две години, и покрај тоа што станува збор за случај во кој продолженото дискриминирање е „повеќе од очигледно“; б) затоа што негативните одговори на претставките против министерот Спиро Ристовски и Драган Павловиќ Латас од 2013 година не беа благовремено доставени до Коалицијата.

Постапувајќи по претставката од 26.11.2012 г., на 27.11.2014 (по цели две години непостапување) КЗД утврди дискриминација во четири новинарски прилози објавени во „Вечер“ во периодот од 13-17.10.2012 г.

На пример, КЗД утврди дека во текстот со наслов „Геј бракови нема да има“ (13-14.10.2012) „се објавени и изјави против ЛГБТ популацијата“. Во текстот „Моми со кондоми“ (15.10.2012) се изнесуваат „ставови кои ги поддржуваат вкоренетите негативни стереотипи кон лицата со хомосексуална ориентација“ и „хомосексуалните заедници во западниот свет ги поистоветува со полигамните заедници, со трговијата со малолетни девојчиња исток-запад, како и со педофилија“. Според КЗД, дискриминаторското постапување во прилозите во „Вечер“ било „повеќе од очигледно“.²⁶ КЗД посебно го потенцира „нивото на свест на главниот и одговорен уредник“ Ивона Талевска,²⁷ која дозволила и во текстовите, и во изјавите, „вознемирување, понижување и повреда на достоинството на група на лица, кое произлегува од дискриминаторска основа.“ Според КЗД, целта или ефектите на четирите прилози биле „повреда на достоинството или создавање на заканувачка, непријателска, понижувачка или застрашувачка средина, пристап или практика за таа група лица.“

Коалицијата го поздравува повикот на КЗД „на поголема почит кон различностите во македонското општество“, и неопходноста „новинарите и уредниците да ја препознаат

²⁶ „Повеќе од очигледно е дека преку фотографиите и текстовите објавени во наведените броеви на дневниот весник Вечер се врши континуирано и повеќекратно вознемирување на цела група лица.“

²⁷ „Уште позагрижувачко е нивото на свест на главниот и одговорен уредник, затоа што дозволил во неколку наврати и со продолжено дејствие да се врши тоа вознемирување.“

својата значајна улога во креирањето на јавната свест²⁸. Коалицијата го поздравува и тоа што КЗД им се става на располагање на новинарите „да ја искористат како ресурс за зголемување на своите капацитети и унапредување на своите знаења и вештини во борбата против дискриминација“.

28 Според КЗД, новинарите и уредниците „треба да се способни да препознаат дискриминација, дискриминаторски практики, како и да се дистанцираат и остро да го осудат секој говор на омраза.“

3.

УСТАВНИ ИЗМЕНИ ЗА ДЕФИНИРАЊЕ НА БРАКОТ, РЕГИСТРИРАНОТО ПАРТНЕРСТВО И ВОЊБРАЧНАТА ЗАЕДНИЦА

Во јуни 2014, Владата започна постапка²⁹ за уставни измени, меѓу другите, и за „дефинирање на бракот како заедница исклучиво меѓу само една жена и само еден маж“.

Пратеник на владејачката партија во Собранието тврдеше дека „бракот е услов за постоење на функционално, традиционално семејство во кое треба да се одгледуваат и воспитуваат децата“ и дека уставното дефинирање „ќе значи отстранување на обидите на некои невладини организации за рedefинирање и деинституционализација на бракот.“³⁰

29 На 27.06.2014 Владата донесува „предлог за пристапување кон измена на уставот на Република Македонија со насоки за изменување и дополнување на уставот на Република Македонија“. Во образложението на иницијативата, без никаква анализа, Владата тврди дека „Бракот како заедница исклучиво меѓу само една жена и само еден маж е составен дел од човечката историја, претставува константа и многувековна традиција на овие простори.“

30 Пратеникот д-р Андон Чибишев, Извештај од седница бр.1 на Комисија за уставни прашања одржана на 15.07.2014

На собраниската седница на која беше донесена одлука со двотретинско мнозинство за пристапување кон измена на уставот,³¹ пратениците на владејачката партија изнесуваа аргументи дека постои широк консензус³² и дека „треба да го дефинираме бракот со Устав, за да не може 42 пратеници од некое идно парламентарно мнозинство да ја променат многувековната дефиниција на бракот.“³³

Потоа, на 25.07.2014 година Владата поднесе до Собранието текст на нацрт-амандманите на Уставот на Република Македонија. На прво место беше Амандманот XXXIII кој предвидуваше дефиниција не само на бракот (како „животна заедница исклучиво меѓу само една жена и еден маж“), туку и на „регистрирана вонбрачна заедница, или било кој друг регистриран облик на животна партнерство“. Иако стануваше збор за амандман кој претрпе суштествени измени,³⁴ Собранието сепак го утврди нацртот без двотретинско мнозинство (со 65 гласови ЗА, една воздржана пратеничка и 2 против).

31 Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 16 јули 2014 година, донесе Одлука за пристапување кон измена на уставот на Република Македонија, со 82 гласа ЗА, 1 воздржан и 6 против.

32 „...постои широк општествен консензус, второ постои широк политички консензус, трето постои широк граѓански консензус над 90, 95% од граѓаните на Република Македонија во овој момент ценат дека бракот треба да биде заедница помеѓу еден маж и една жена... Сите еднакво мислиме, а тоа е плод на традицијата која што ја носиме и која што треба да ја негуваме и треба да ја почитуваме. (Илија Димоски, Стенограм од седница бр. 9 на Собрание на Р. Македонија одржана на 16.07.2014)

33 Владимир Ѓорчев, Стенограм од седница бр. 9 на Собрание на Р.Македонија одржана на 16.07.2014

34 „Овој амандман претпре суштествена измена во летниот период. Додадена му е дефиницијата за вонбрачна заедница и партнерство која е исто така дефинирана каква смее да биде. Со оваа додавка амандманот стана за мене проблематичен и неприфатлив. Имено, се навлезе во приватната сфера на граѓаните што е недозволиво меѓу сите меѓународни конвенции за почитување и заштита на човековите слободи права. Како може државата да се меша, во приватниот живот на луѓето и да им сирка во домовите. Не се само ЛГБТ луѓето тие што ќе бидат со ова оштетени, туку и други граѓани кои од разни лични причини се здружиле во заедница.“ (Лилјана Поповска, „Стенограм од седница бр.12 на Собрание на Р.Македонија“ одржана на 27.08.2014)

Реакции на Коалицијата СЗПМЗ и невладиниот сектор

Коалицијата, заедно со неколку други организации одржа јавна расправа на 17 септември 2014 година и укажа дека нацртот на амандманот XXXIII е во директна спротивност на духот на Уставот и неговото усвојување би значело повреда на неколку уставно и меѓународно гарантирани права, особено на правата на приватност, семеен живот и заштита од дискриминација. Исто така, беше јавно укажано дека вториот став на Нацртот на амандманот со кој се дефинира регистрираната вонбрачна заедница од страна на Владата е предложен без притоа да се почитува постапката за пристапување кон уставни измени и затоа беше побарано истиот да се повлече.³⁵ Во текот на јавната расправа беше укажано и на негативните ефекти кои ги предизвикува амандманот XXXIII врз ЛГБТИ луѓето.³⁶ Како дел од кампањата „Не во мое име“, Коалицијата укажа дека уставните промени ќе ги зголемат дискриминацијата, насилството и говорот на омраза кон ЛГБТИ заедницата.³⁷

Нацрт-Амандманот XXXIII беше јавно критикуван и од страна на други организации. Институтот за човекови права истакна дека „Што се однесува пак до вонбрачната заедница, онака како што е регулирана во овој нацрт-

35 „Собранието исто така не ја почитувало предвидената постапка и утврдило Нацрт амандман кој ја дефинира вонбрачната заедница, а за тоа претходно ниту било посочено, ниту образложено од предлагачот, ниту била обезбедена двотретинска поддршка од пратениците. Поради овие причини Нацрт амандманот мора да биде повлечен од страна на предлагачот, а доколку тоа не се случи Собранието не смее да постапува по евентуалниот предлог на амандманот.“ <http://okno.mk/node/41262>

36 „Единствениот реален ефект кој овие измени ќе го имаат е зацврстување на негативната општествена стигма врз ЛГБТИ луѓето, дополнително маргинализирање на оваа, и без тоа длабоко маргинализирана заедница и непотребно отежнување на секојдневниот живот на ЛГБТИ луѓето во РМ.“ Наметнат Устав, Општи согледувања на нацрт-амандманите XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII И XXXIX на Уставот на РМ, www.mhc.org.mk/

37 Homophobic constitutional changes in Macedonia, 03/10/2014, <http://coalition.org.mk/2014/10/homophobic-constitutional-changes-in-macedonia/>

амандман го доведува во прашање остварувањето на, со Устав, загарантираното право на здружување, и е спротивна на тенденциите и стандардите прифатени во праксата на ЕКЧП и другите држави.³⁸ „Македонско-канадските адвокати“ укажаа дека „не постои рационално-правно оправдување за овој уставен амандман“ кој претставува „уставна дискриминација на сопствениот народ“ и поттик за хомофобичните напаѓачи и следбеници „кои сметаат дека ЛГБТ членовите и нивната заедница на некој начин се помалку вредни членови на општеството поради нивната сексуална ориентација, што пак може да резултира со разгорување на уште повеќе хомофобично насилство од омраза во земјата.“³⁹

Оценка на Венецијанската Комисија и промената на Амандманот XXXIII

И Венецијанската комисија критички се осврна врз содржината на амандманот XXXIII. Во однос на уставното дефинирање на бракот, Венецијанската комисија укажа дека „издигнувањето на оваа дефиниција во ранг на уставен принцип, гледано од правна перспектива, е непотребно“.⁴⁰

Во однос на обидот уставно да се дефинираат другите форми на лични сојузи (other forms of personal unions - defined as “registered cohabitation, or any other registered form of life partnership”), Венецијанската комисија се повика на јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права, конкретно на пресудата на Големиот судски совет во

38 Реакција на Институтот за човекови права во однос на нацрт-амандманите на Уставот на РМ, <http://www.ihr.org.mk/mk/rosetna/224-2014-10-14-21-18-28.html>

39 „Македонско-канадските адвокати: Владата да го повлече Амандманот XXXIII“, од НОВА | објавено на: 16-12-2014 13:23:53

40 Opinion on the seven amendments to the Constitution of “the former Yugoslav Republic of Macedonia” concerning, in particular, the judicial Council, the competence of the Constitutional Court and special financial zones, adopted by the Venice Commission at its 100th Plenary Session (Rome, 10-11 October 2014), [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2014\)026-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)026-e)

случајот против Грција (Vallianatos and Others): „правилото формулирано од страна на Големиот совет во овој случај може да се изрази на следниот начин: во случаите во кои државата обезбедува правно признавање на „привремените“ форми на личен сојуз (односно, статус кој не е еднаков на брак), потребни се многу сериозни причини за да им се одбие пристапот до таков статус на истополовите парови“. Венецијанската комисија укажа на проблематичноста на вториот член од Амандманот XXXIII и подвлече дека „овој амандман не може да се толкува како де факто забрана за истополови сојузи кои се заштитени со членот 8 во Европската конвенција“.⁴¹

Владата врши измени во Амандманот XXXIII

На 16.10.2014 г., Министерот за правда нагласи дека ги прифаќаат сугестиите на Венецијанската комисија кои се однесуваат на вонбрачната заедница и животното партнерство:

„Свесни сме за сензитивноста на оваа материја и нашите решенија содржани во предлог-амандманите ќе се движат во насока правните односи во бракот, семејството и вонбрачната заедница да се уредат со закон што се донесува со дво-третинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници, додаде Јашари.“⁴²

На 24.10.2014 „Хјуман Рајтс Воч“ испрати писмо до министерот за правда, со барање „да го повлече амандманот XXXIII во Уставот и да им се обезбедат еднакви права на истополовите парови во законодавството кое ги регулира

41 Adopted by the Venice Commission at its 100th Plenary Session (Rome, 10-11 October 2014) [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2014\)026-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)026-e)

42 Венецијанската комисија ги повикува сите политички сили на дијалог за уставните измени, http://www.pravda.gov.mk/novost_detail.asp?lang=mak&id=1182

партнерските односи".⁴³ Писмото се повикува на критиката на венецијанската комисија дека "...доколку Амандманот се однесува на други форми на партнерство, не треба да го исклучува обезбедувањето на правно признавање на истополовите парови, како што го обезбедува истото за партнерите од различен пол". „Хјуман Рајтс Воч“ го потсети министерот за правда дека се согласил да се приклони кон гледиштето на Комисијата.

Меѓутоа, на 25.12.2014 Претседателот на владата испрати до Собранието текст на предлог Амандманите, со содржина на АМАНДМАН XXXIII, која воведува дополнителна уставна препрека за воведување на законска еднаквост во бракот, семејството и вонбрачната заедница.⁴⁴

43 Letter to the Minister of Justice of Macedonia, <http://www.hrw.org/news/2014/10/24/letter-minister-justice-macedonia>

44 Содржината на ревидираниот Амандман XXXIII: „1. Бракот е животна заедница исклучиво меѓу само една жена и само еден маж. 2. Правните односи во бракот, семејството и вонбрачната заедница се уредуваат со закон, што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници.“

Во образложението, предлагачот се повикува на Венецијанската комисија која наведува дека „Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) доследно смета дека Член 12 од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) („Право на брак“), таквите прашања ги остава за регулирање на националното право на земјите-членки; ...“ Владата тврди дека со новото решение „се земени во предвид меѓународните стандарди во оваа област, одлуките на Европскиот суд за човекови права и забелешките на Венецијанската комисија.“

Собранието го утврдува текстот на предлог Амандманот XXXIII

На 20.01.2015 Собрание го утврди Предлогот на Амандман XXXIII со 72 гласа ЗА и 4 Против.⁴⁵ Иако на истата собраниска седница беше закажано донесување на амандманите и нивно прогласување, седницата сеуште не беше завршена (до март 2015), поради необезбедено двотретинско мнозинство.

Сепак, утврдувањето на ваквиот амандман, предизвика сериозни реакции. „Amnesty International“ предупреди дека гласањето во собранието „претставува уште еден прилог кон дискриминацијата, насилството и нетолеранцијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во Македонија“.⁴⁶ „Amnesty International“ потсети дека „истополовите партнерства не може да се регистрираат во рамки на постојната македонска легислатива“ и побара од властите „да ги повлечат дискриминирачките закони и да гарантираат дека луѓето коишто живеат во истополови партнерства можат да ги уживаат човековите права без дискриминација“.

Реагираше и потпретседателката на Интергрупата за ЛГБТ права на Европскиот парламент Тања Фајон: „Наместо да го земе сериозно предвид мислењето на Венецијанската комисија, и да им гарантира еднакви права на сите двојки,

45 За амандманот гласаше и пратеничката на партијата на зелените ДОМ Лилјана Поповска, иако беше свесна за исклучивоста на овој Амандман: „...една помала група наши сограѓани ЛГБТ луѓе можат да се почувствуваат исклучени со носењето на овој амандман. За тоа, за да се надмине ова, сметам дека би било добро во Законот за недискриминација да се надополни како една од основите за дискриминација со зборовите сексуална ориентација и родов идентитет... Јас ќе причекам извесно време, Владата да ги предложи овие измени, доколку не ги предложи, тогаш јас ќе пробам со мој предлог тоа да го сторам.“ (СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ од 30-тата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 20 јануари 2015 година)

46 Gauri van Gulik, Deputy Director for Europe at Amnesty International, „Macedonia: Same-sex marriage ban will entrench discrimination“, <https://www.amnesty.org/en/articles/news/2015/01/macedonia-same-sex-marriage-ban-will-entrench-discrimination/>

Владата, поддржана од Собранието, одлучи да создаде уставна пречка дури и за можното правно регулирање на ова прашање во иднина⁴⁷.

Коалицијата потсетува дека актуелниот Закон за семејство содржи дискриминатрски одредби не само при дефинирањето на бракот, туку и при дефинирањето на вонбрачната заедница⁴⁸ и „блиски лични односи“.⁴⁹

Следствено, уставното дефинирање на бракот, како и уставната одредба дека е потребно двотретинско мнозинство за закон со кој ќе се уредуваат правните односи во бракот, семејството и вонбрачната заедница ќе претставува уставно зацементирање на дискриминацијата од постоечкиот закон за семејство и повреда на чл. 8 од ЕКЧП, кој ја заштитува еднаквоста на двојките и заедниците од ист и од различен пол.

Затоа, Коалицијата бара да се повлече Амандманот XXXIII и да се донесе легислатива со која ќе се овозможи еднаквост на двојките и заедниците од ист и од различен пол.

47 FYR Macedonia votes to ban same-sex marriage and create constitutional obstacle future civil unions, 21 January 2015, <http://www.lgbt-eu.eu/press-releases/fyr-macedonia-bans-same-sex-marriage-and-creates-constitutional-obstacle-future-civil-unions/>

48 „Заедница на живот на маж и жена која не е заснована во согласност со одредбите на овој закон (вонбрачна заедница) и која траела најмалку една година, е изедначена со брачната заедница во поглед на правото на меѓусебно издржување и имотот стекнат за време на траењето на таа заедница.“ (Член 13 од Закон за семејството (пречистен текст), Сл. Весник на Р. Македонија, бр.153 од 20.10.2014 година)

49 „Под блиски лични односи, во смисла на овој закон, се подразбираат лични односи меѓу лица од различен пол кои се или биле во партнерски односи, а не живеат во вонбрачна заедница.“ (чл. 94 б, Закон за семејството (пречистен текст), Сл. Весник на Р. Македонија, бр.153 од 20.10.2014 година).

4.

ПРАВА НА ТРАНС ЛИЦАТА

4.1 Транс лицата се уште се невидливи во законот и институциите

Националното законодавството целосно ги исклучува трансродовите лица, а ниту еден закон не забранува дискриминација врз основа на родовиот идентитет. Ваквата состојба ги остава транс лицата во состојба на несигурност за нивниот правен статус и без соодветна заштита од дискриминација и други повреди на нивните права.

Во 2014 година, институциите продолжуваат со повреди на правата на транс лицата за кои државата има обврска правно да го признае медицинското потврдување на родот. Коалицијата СЗПМЗ во изминатата година документираше три случаи на повреда на правата од страна на Управата за водење на матичните книги и Министерството за правда како второстепен управен орган надлежен за матичната евиденција на граѓаните. Дел од овие случаи се водат уште од 2011 година, и ги поминале сите инстанции на управната и судска постапка, но транс лицата се уште не можат да добијат документи кои го одразуваат нивниот родов идентитет. Во постапката за промената на ознаката за пол во матичната евиденција, институциите целосно ја занемаруваат позитивната обврска согласно ЕКЧП

Поради ова, Коалицијата СЗПМЗ ги повикува институциите на доследна примена на правото, сопствената правна пракса, како и правната пракса на ЕСЧП во врска со правата на транс лицата.

Коалицијата СЗПМЗ, исто така, ги повикува одговорните институции да отпочнат процес за подготовка на закон во согласност со меѓународните стандарди, а со кој ќе се регулираат правата на транс лицата и ќе се овозможи лесна, брза и транспарентна постапка за правно признавање на родот.

да обезбедат правно признавање на родот по извршена медицинска интервенција за потврдување на родот. Имено, Управата за водење на матичните книги веќе има воспоставена правна пракса за промена на ознаката за пол во матичната евиденција, но во подоцнежните случаи не дозволува промена на полот, па носи арбитрерни одлуки со кои го повредува правото на приватен живот на транс лицата. Недостатокот на законска рамка не може да биде причина за одбивање на барањата за промена на ознаката за пол, напротив, државата дополнително го повредува правото на приватен живот на транс лицата. Во отсуство на национален закон, институциите имаат обврска да ја применува досегашаната правна пракса на ЕСЧП според која транс лицата имаат право на правно признавање на промената. За полесна примена на меѓународните стандарди за заштита од дискриминација врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет, Коалицијата СЗПМЗ поготви прирачник во кои се содржани најзначајните документи потпишани и ратификувани од страна на Република Македонија, како и правната пракса на меѓународните и регионалните тела за заштита на човековите права. Во овој прирачник се содржани случаите на ЕСЧП со кои се утврдени обврските на државите, вклучувајќи ја и Македонија, кои треба да ги преземат со цел да им овозможат непречено оставрување на правата на транс лицата преку правно признавање на медицинската промена.

4.2 Здравствени права на трансексуалните лица

Коалицијата упати барање за слободен пристап до информации до Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија во врска со примената на „Упатството за практикување на медицина базирана на докази при третман на трансексуализам („Службен весник на Република Македонија, бр. 50, 17.03.2014).

Коалицијата упатува на потребата од измена и дополнување на Законот за спречување и заштита од дискриминација со кој ќе се признае заштитата од дискриминација врз основа на родовиот идентитет.

Коалицијата го повикува Министерството за здравство да усвои медицинска патека за обезбедување на медицинските услуги потребни за дијагноза, терапија и хируршки интервенции во процесот на транзиција кај трансексаулните лица.

Со оглед, дека во упатството е предвидена листа на интервенции за третман на трансексуализам, беа поставени прашањата дали здравствените интервенции предвидени со упатството се покриени од страна на фондот, дали сите интервенции се покриени, и ако не, кои интервенции се покриени.

Од страна на Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија добивме одговор дека според упатството „поставувањето на дијагноза и терапијата за физичката промена на полот вклучува: хормонална терапија, реконструктивна хирургија на граден кош, хирургија на гласот, телото, косата и лицето, генитална реконструкција и психолошката поддршка.“ Исто така, ни беше одговорено дека „горенаведените услуги не се на товар на Фондот за здравствено осигурување. На трансексуалните лица воопшто не им се достапни услугите кои им се потребни – психијатриско одобрување, хормонска терапија под медицински надзор, ниту пак хируршки интервенции. Во светот овие процедури се сметаат за медицински неопходен третман и единствено решение за состојбата на овие лица.

5.

АКТИВНОСТИ ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА СВЕСТА

5.1 Кампањи за подигање на свеста на Националната мрежа за борба против против хомофобија и трансфобија (НМХТ)

НМХТ ја реализираше кампањата „Кажете НЕ на хомофобијата и трансфобијата“ (јануари-мај) преку билборди, постери, интернет банери, флаери, стикери за социјални медиуми, дебата (на тема „Борба против насилството врз ЛГБТИ лицата“), тркалезна маса (на тема „Правна промена на полот“) и јавен настан (флеш моб „Не си сам“, како симбол на солидарноста во борбата за правата на ЛГБТИ лицата).

Втората кампања на НМХТ беше во рамките на иницијативата „Член 3“, за воведување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет во Законот за спречување и заштита од дискриминација. Кампањата вклучуваше емитување на аудио клипови на неколку радио станици со пораки за солидарност, емитување на застапувачки видео клипови на видео-бимот на Плоштадот Македонија (вклучително и на видео со претседателот на Комисијата за заштита од дискриминација), како и јавен настан по повод „Интернационалниот ден за борба против хомофобија и трансфобија“. На јавниот настан (DJ сет во градскиот парк

во Скопје) присутните имаа можност да пополнат картичка со содржина која повикува на измени и дополнувања на ЗСЗД и истата да ја адресираат до пратеник или пратеничка од Собранието. Беа потпишани околу 700 картички кои заедно со резимето на предлог измените во ЗСЗД беа испратени до сите пратеници.

5.2 Втора „Недела на гордоста“ во Скопје

Во организација на Коалицијата СЗПМЗ и НМХТ по втор пат во Скопје се одржа „Неделата на Гордоста“ (Skopje Pride Week - 20.06-29.06) со цел да се зголеми видливоста на ЛГБТИ заедницата и да се алармираат јавноста и институциите за проблемите со насилството и дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. „Неделата на гордоста“ понуди повеќе изложби, проекции на филмови, дебати, работилници, забави и дискусии кои покриваа теми поврзани со правата на ЛГБТИ заедницата, родот и сексуалноста, феминизмот, сексуалното образование, правата на сексуалните работници и лицата кои живеат со ХИВ.

На изложбата „Јазик, идеологија и насилство“, беа претставени фотографии од лексички одредници (избор од македонски речници и енциклопедии) кои дискриминираат врз основа на сексуалност и род.

На јавната дебата „Pride: провокација или потреба“ беше покренато прашањето за одржување на „Парада на гордоста“ во Македонија. Иако на дебатата беа поканети и новинари кои во јавноста се познати по своите хомофобични ставови, тие одбија да присуствуваат со изговор дека имаат премногу обврски.⁵⁰ На завршниот настан во „Паркот на Франкофонијата“ посетителите имаа можност да ја разгледаат архивата на ЛГБТИ активизмот во Македонија, која беше посебно подготвена за „Неделата на Гордоста“.

50 Видете „Дрндаревска: Ги поканивме провладините новинари да дискутираат на дебата

6.

ПРИЛОЗИ ЗА МЕДИУМСКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ

6.1 Зошто новинарите игнорираат системска дискриминација?

„Гејовите, лезбејките, бисексуалците и трансродовите луѓе имаат право на фер, прецизно и инклузивно известување за нивните животни приказни и преокупации. Како и со другите припадници на општеството, медиумите би требало да ги третираат ЛГБТ луѓето со фер однос, интегритет, и почит.“ (Водич за известување за ЛГБТ, Национален синдикат на новинари)

Во минатата анализа укажавме на медиумското непочитување на разликата помеѓу бракови, партнерства, заедници. Медиумите одеднаш станаа свесни за дел од овие разлики при известувањето за предложените нацрт-амандмани, кога тие беа доставени од Владата до Собранието (И вонбрачната заедница ќе се дефинира како заедница меѓу маж и жена). Претходно, јавноста беше известена дека еден од амандманите се однесува само на дефинирањето на бракот: „Имено, уставните измени во овој дел беа најавени како дефинирање на бракот како

заедница помеѓу маж и жена." (И вонбрачната заедница ќе се дефинира како заедница меѓу маж и жена).

Пропуштени прилики за критичко известување

Што пропуштија новинар(к)ите откако стана јасно дека владата нема намера уставно да го дефинира само бракот?

Прво, пропуштија прецизно да ја известат јавноста за ненајавените измени. Дури и оние медиуми кои во своите наслови ја потенцираа измената, не го цитираа контроверзниот втор став од Амандман XXXIII: „Регистрирана вонбрачна заедница, или било кој друг регистриран облик на животна партнерство, е животна заедница исклучиво меѓу само една жена и само еден маж.“

Второ, новинар(к)ите не покажаа капацитет за критичко следење на политичките процеси. Не побараа одговор на прашањата: Дали се прекршени уставните процедури со тоа што владата самоволно го проширила амандманот, и покрај тоа што при гласањето (со двотретинско мнозинство) воопшто не стануваше ни збор за уставно дефинирање на „регистраана вонбрачна заедница, или било кој друг регистриран облик на животна партнерство“? Дали јавноста и пратениците, кои првично гласаа за уставни дефинирање само на бракот, се чувствуваат сега изманипулирани? Дали е можно и во иднина да се изигрува гласањето со двотретинско мнозинство при измени на Уставот на таков начин што предлагачот самоволно ќе го проширува опфатот на предложените нацрт-амандмани (за чие усвојување не е потребно двотретинско мнозинство)?

Трето, новинар(к)ите не побараа и не обезбедија одговор од владата зошто предлага конкретни уставни измени за кои не е изгласана потреба, туку само некритички пренесоа изјава на министерот за труд и социјална политика дека „после усвојувањето на измените на Уставот ќе следат и соодветни измени на законот за семејство...“. Наместо објаснување од предлагачот, „Дневник“ со поднасловот

„Со бракот секогаш оди и вонбрачната заедница“ застава зад небулозната изјава на претседателот на собранието:

„Јасно е дека ќе имаше вакво дополнување, бидејќи секогаш кога се регулира бракот, се регулира и вонбрачната заедница, бидејќи тенденција е да се оди на изедначување на овие две категории“.

При некритичкото пренесување на изјавата, воопшто не се покренува прашањето дали новиот амандман се однесува само на „регистрирана вонбрачна заедница“ и „друг регистриран облик на животно партнерство“ или на секоја вонбрачна заедница, независно дали е регистрирана или не.

Четврто, при известувањето новинар(к)ите не обезбедија „втора страна“, односно не им дадоа можност на сите засегнати страни да го кажат својот став, како што се луѓето што живеат во вонбрачни заедници, нивните деца, истополовите партнерства, итн.

Петто, новинар(к)ите ниту сами истражија, ниту, пак, обезбедија експертски мислења дали содржината на контроверзниот амандман е во согласност со постојните стандарди за човекови права, онака како што ги практикува Европскиот суд за човекови права во Стразбур.

Медиумско игнорирање

„Биди информиран за тоа за што известуваш! Истражи, прочитај, информирај се за предметот на твоето известување.“

(Прирачник за етиката во новинарството)

Обврската на новинарите и медиумите да ги заштитат поединците и групите од неправда и дискриминација,

извршени од кој и да е, налагаше истражување и повикување на досегашните пресуди на судот од Стразбур кои се однесуваат на регулирањето на бракот, вонбрачните заедници, регистрираните партнерства, граѓанските унии и сл.

На пример, во една неодамнешна пресуда од 16 јули 2014 (за која нашите медиуми не известија), Големиот судски совет на Судот во Стразбур го повтори стојалиштето дека Европската конвенција не им наметнува обврска на договорните страни да им обезбедат пристап до брак на истополовите двојки. Но, исто така, судот нагласи и дека чл. 8 од Конвенцијата „исто така го заштитува семејниот живот на истополовите партнери и нивните деца“:

„Следствено не е битно, од гледна точка на заштитата која му се обезбедува на семејниот живот, дали врската на апликантот со нејзиното семејство се засновува на брак или на регистрирано партнерство“.

Во една пресуда од 2 март 2010, судот укажува дека, за да обезбеди почитување на семејниот живот, државата мора нужно да го земе предвид и „фактот дека нема само еден начин или еден избор во сферата на водење и живеење на сопствен семеен или приватен живот“. Судот го повтори стојалиштето од 2003 дека би било дискриминаторски да се исклучуваат или да им се одземаат права на лица поради тоа што живеат во хомосексуална врска.

Во нашиот контекст, особено значајно е да се има предвид и пресудата на големиот судски совет од 7 ноември 2013 против Грција и нејзиниот дискриминаторски закон за „граѓански унии“ („договор помеѓу двајца возрасни од различен пол кој го покрива нивниот живот како двојка“). Во пресудата, судскиот совет укажува дека исклучувањето на истополовите двојки од опфатот на законот претставува различен третман врз основа на сексуална ориентација и дека грчката влада не понудила убедливи причини со кои ќе го оправда исклучувањето. Притоа, многу е важно тоа што судот експлицитно нагласи дека „истополовите двојки кои ги споделуваат нивниот живот ги имаат истите

потреби во смисла на заемна поддршка и помош кои што ги имаат и двојките од различен пол". Исто така, судот уште укажа дека Грција е исклучок од европскиот тренд за воведување „нов систем на регистрирано партнерство како алтернатива на бракот за двојките што не се во брак, кој во својот опфат ги вклучува истополовите двојки“.

Новинарска (не)одговорност како пренесувачи на системска дискриминација

„Новинарот е одговорен и за искажаното од страна на соговорниците, бидејќи преку него тие ставови добиваат јавност, затоа е должен да ги парафразира или да се ограда од навредлив јазик, промовирање на стереотипи или дискриминација.“ (Прирачник за етиката во новинарството)

Новинарите имаат должност да се оградуваат од промовирање на стереотипи и дискриминација дури и тогаш кога таквото промовирање на стереотипи или дискриминација доаѓа од владата или пратениците.

За жал, реткост беа медиумите кои известија за спротивставувањето на неколку пратенички на дискриминаторскиот уставен амандман или кои се обидоа да обезбедат аргументи кои се повикуваат на Европската конвенција за човекови права (Уставот нема да ја контролира само спалната соба, туку севкупниот семеен живот).

Како и при медиумското игнорирање на неказнетото насилство врз ЛГБТ луѓето, најголемиот дел од новинар(к)ите уште еднаш пропуштија прилика да застанат во одбрана на правата на жртвите на системска дискриминација.)

6.2 Медиумски евровизиски трансформации: Кончита

Медиумска трансформација на „Кончита“ во трансексуална личност

Дел од медиумите почнаа да прават неосновани споредби помеѓу Дана Интернешнал и Кончита уште пред почетокот на „Евровизија“. На пример, во написот „Чудаци на Евровизија: Ексцентричноста привлекува но пресудна е песната“ лингвистички се поистоветува „трансвеститот Дана“ со „трансвеститот Кончита Вурст“. И во осудувачкиот наслов „Нешто е гнило во државата Данска“ се прави неоснована споредба: „Своевремено Израел победи на оваа манифестација, а нивниот претставник Дана исто така беше трансвестит“. Во написот, пак, „Кончита ќе се мажи!“ сензационалистички се експлоатира приватниот живот на „Трансексуалната личност од Австрија, Кончита Вурст“.

Меѓутоа, во едно свое интервју, „Кончита“ експлицитно укажува на неоснованоста на новинарските поистоветувања со „Дана Интернационал“ како трансродова личност. За разлика од Дана, која ја смета за трансродова личност, Кончита себеси се смета за уметник во преоблекување („drag artist“), опишувајќи го својот имиџ како „забава“. Сепак, според Кончита преоблекувањето на сцена претставува одговор на хомофобичните напади. Пораката на нејзиниот имиџ е дека ако сакаш да бидеш брадеста жена, имаш право на тоа без да бидеш дискриминирана.

Значи, наместо неумесниот опис на „Кончита Вурст“ како „трансексуална личност“, посоодветно би било да се зборува за „уметнички лик“, за уметничка креација на Том

Нојвирт (кој има дипломирано на школа за мода), креиран како одговор на дискриминацијата во неговите тинејџерски денови. Според Том, „намерата со неговата креација на ликот Кончита му е на светот да му покаже дека секој може да прави она што сака, сè додека не му наштетува на друг: „Се работи за човекови права. Со својот живот можеш да правиш што сакаш, конечно секој го има само еден единствен“.“ (Брадатата Кончита ја доби европската музичка круна)

Медиумите, хомофобијата и трансфобијата

„Но андрогиноста (тоа „ни машко-ни женско“, или и двете одеднаш) не само што не е нов феномен, туку е еден од најдревните принципи вградени во митологијата на бројни народи, па дури – колку и да звучи чудно – на Македонецот.“ (Кончита и контроверзноста на женската брада).

Изведбата на Кончита и нејзината победа на „Еurovision“ предизвика лавина негативни реакции во медиумите и на социјалните мрежи. Повеќе новинар(к)и манифестираа непочитување на различноста и придонесоа за зајакнување на родовите и сексуалните стереотипи. Многу новинар(к)и пишуваа за ликот на Кончита врз основа на сопствените негативни стереотипи и предрасуди. Иако етичка должност на новинар(к)ите е да не поттикнуваат на дискриминација врз која и да е основа, дел од нив сензационалистички поттикнуваа на дискриминација врз основа на пол, род и родово изразување, врз основа на изглед и врз основа на сексуална ориентација.

Етичка должност на новинар(к)ите е да не објавуваат материјали кои имаат за цел да шират непријателство и омраза, но многу светски медиуми објавуваа материјали кои ширеа омраза врз основа на род и сексуална ориентација. Некои македонски медиуми отидоа дотаму што настапот на Кончита го претставија како „напад на содомистичкото лоби“ (повикувајќи се на неидентификувани „многу

експерти“): „Многу експерти се уверени дека жителите на Европа станале жртви на масовен информативен напад на содомистичкото лоби кое се обидува на мнозинството да му наметне свој поглед на светот.“⁵¹

Многумина во Австрија, уште пред нејзиниот настап, го оспоруваа процесот на селекција на Кончита и протестираа, барајќи нејзино отповикување и организирајќи се на социјалните мрежи. Но, зад Кончита застапаа многу новинар(к)и и јавни личности, укажувајќи дека зад таквите барања стојат хомофобични, трансфобични и сексистички предрасуди.

Етичка должност на новинар(к)ите е да ги доведуваат под прашање, а не да ги зајакнуваат негативните предрасуди кон одредени поединци и групи поради нивната различност. Медиумскиот феномен „Кончита“ може да послужи не само како поттик за учење и препознавање на културни и други разлики, туку и за трансформација на новинар(к)ите од пасивни проследувачи во активни поддржувачи на борбата против дискриминацијата врз основа на пол, род и родово изразување, изглед и сексуална ориентација.

51 Руската црква: Евросонг 2014 – уште еден чекор кон отфрлање на христијанскиот идентитет“ Република, <http://republika.mk/?p=249743>.

**Здравствени и
човекови права**
на припадници на
маргинализираните
заедници

1.

ЗДРАВСТВЕНИ И ЧОВЕКОВИ ПРАВА НА КОРИСНИЦИ НА ДРОГА

Документирањето на прекршувањата на човековите права во „Војната против дрогите“⁵² е битно не само за жртвите и за превенција на идни прекршувања, туку и за да се артикулираат во јавноста главните проблеми и предизвици. Токму затоа, Коалицијата во 2014 година го спроведе првиот дел од истражувањето (преку фокус групи во шест општини во Република Македонија) со цел да ги идентификуваме главните проблеми со кои се соочуваат корисниците на дрога при контакт со полицијата.⁵³ Дел од резултатите од ова истражување беа презентирани на „Првата национална конференција за политики за дроги“, организирана од

52 „Војната против дрогите се води на грбот на лицата кои што употребуваат дроги... Од октомври 2009 до декември 2013 година околу 600 луѓе во Скопје добиле затворска казна за дроги, дали по член 215 или 216 [од Крвичен законик], а само против девет лица е поведена или завршена прекршочна постапка за прекршоци против јавен ред и мир. Тоа значи дека во Скопје има повеќе „дилери“ од лица кои што употребуваат дроги.“ (Наташа Бошкова, излагање на „Првата национална конференција за политики за дроги“, организирана од ХОПС на 30.09.2014 година)

53 Истражувањето беше спроведено преку 6 фокус групи во општините Куманово, Штип, Охрид, Центар, Чаир, и Шуто Оризари, при што беа опфатени 50-тина корисници на дрога.

ХОПС.⁵⁴ Најбитен заклучок на конференцијата беше дека репресивните политики се нехумани, не ја намалуваат употребата на дроги и не даваат резултати. Во дел од другите заклучоци беше побарано прецизирање на одредбите од Кривичниот законик (со цел да се разликуваат „лицата кои поседуваат дроги за продажба од оние кои поседуваат и произведуваат за лична употреба“) како и „законско разграничување која употреба на дроги ќе се смета за прекршок, а која ќе го опфати кривичното дело овозможување на употреба на дроги.“

1.1 Главни типови на повреда на човековите права на корисниците на дрога во контакт со полиција

1.1.1 Повреди на правото на лично достоинство и дискриминација

Најголем дел од корисниците на дрога опфатени со истражувањето на Коалицијата укажаа на нехуман, понижувачки однос и повреди на личното достоинство од страна на полициските службеници: навредување, пцуење, употреба на стигматизирачки термини (најчесто терминот „наркоман“), итн. Голем дел од корисниците на дрога кои се на супституциона терапија се жалеа на нееднаков третман и дискриминација врз основа на нивниот здравствен статус, но имаше и поплаки за дискриминација по други основи (етничка припадност и пол).

54 „Прва национална конференција за политики за дроги“, 30.09.2014 година, <http://www.hops.org.mk/>.

1.1.2 Повреда на здравствени права на корисниците на дрога

Корисниците на дрога укажаа на бројни повреди на нивните здравствени права во контакт со полициски службеници. Најзачестени укажувања имаше за повреда на правото на лекување од страна на полицијата: незаконито одземање и/или истурање на метадонската терапија; одземање на игли и шприцеви, ускратување на правото на лекар при лишување од слобода, неукажување на лекарска помош во случај на апстиненцијална криза итн. Учесници на фокус група потврдија дека е пракса на полицијата да им ја истураат терапијата (без воопшто да има бараат потврда за неа) и потоа да ги тепаат. Како пример, учесник на фокус групите посочи ситуација во која му била земена терапијата. Во друга прилика, зависникот од дрога во криза бил уценуван дека нема да му ја дадат ако не даде информации за некои кривични дела. Во уште еден пример посочен од интервјуираните, група полицајци дошле пред метадонскиот центар и на сите им ги земале терапиите и не сакале да им ги вратат. Беше укажано и на случај во кој при претрес полицијата не нашла ништо освен неупотребени шприцови, кои биле одземени без издавање потврда, како и ситуација во која по земање игли од центарот за намалување на штети, полицајци ги пречекуваат зависниците, им ги земаат иглите и се изживуваат со нив.

Дел од корисниците на дрога укажаа дека во практика полициските службеници не преземаат конкретни дејства за укажување помош и заштита на граѓаните, како што е, на пример, во случаи на предозирање од опијати, кое може да доведе до смрт. Корисниците на дрога укажаа на бројни примери од кои може да се заклучи дека постои оправдан страв дека корисниците на дрога кои ќе го однесат предозираниот лице во итна медицинска помош ќе бидат криминализирани, што е дополнителна бариера која го оневозможува пристапот до здравствени услуги на предозираниите лица.

Во секоја фокус група, корисниците на дрога раскажуваа примери како во случај на предозирање од опијати или не била повикана итна медицинска помош (поради страв дека тие ќе повикаат полиција) или пак кога предозираниот лице било донесено во просториите на итната медицинска помош против лицата кои му помогнале била поведена кривична постапка за овозможување на употреба.

1.1.3 Ускратување на правата при лишување од слобода

Најголем дел од корисниците на дрога кои имаат искуства со лишување од слобода укажаа на непочитување на следните права: неизвестување за причините за лишувањето од слобода; вршење притисок или уценување да потпишат изјави; непоучување за нивните права; ускратување на правото на бранител; ускратување на правото да известат член на семејството; ускратување на правото на соодветна лекарска помош; задржување подолго од 24 часа во полициска станица, без да бидат изведени пред надлежен суд.

1.1.4 Понижувачки лични претреси на јавни места

Најголем дел од корисниците на дрога укажаа на полициската практика на понижувачки лични претреси „до гола кожа“ на јавни места, без известување за причините за претресувањето.

1.1.5 Незаконити претреси на дом

Повеќе корисници на дрога споделија искуства од полициски претреси на нивните домови без судски налог, без сведоци, без потврда за одземени предмети и без укажување за правото на бранител за време на претресот.

1.1.6 Загрозување на лична сигурност и повреда на физички интегритет

Дел од корисниците на дрога посочија на конкретни случаи кога им била загрозена личната сигурност од страна на полициските службеници, најчесто преку закани⁵⁵ и уцени. На корисничка на дрога полицајци и се заканувале дека ќе биде сексуално злоставувана ако не ги намести другите корисници со кои била уапсена, додека во друга ситуација полицаец и се заканувал на корисничка на дрога: „Ако не спиеш со мене ќе кажам на твоите дека се дрогираш.“ Дел од корисниците на дрога укажаа на повеќе случаи на повреди на физичкиот интегритет од страна на полицајците. Како за пример, корисник на дрога раскажа дека во полициска станица му покажале две палки, една помала, една поголема, и го прашале: „Кој адвокат го сакаш? Овој со високо образование или овој другиот.“ Потоа бил тепан по бубрезите со потесниот дел на палката. И друг корисник, од друг град, раскажа дека му било понудено да избере дали да го тепаат со пендрек или со безбол палка.

1.1.7 Индиции за тортура и нечовечки и деградирачки третман

Во текот на истражувањето, корисниците укажаа на повеќе примери на изнудување на признанија за време на апстиненцијална криза⁵⁶ и искористување на нивната ранливост во притвор, на неукажување или ускратување

55 Полицајци му се заканувале на корисник на дрога дека ќе го однесат на мост познат како место за самоубиства: „Ќе те претепаме и фрлиме и знаеш дека на наркомани не прават аутопсија“.

56 Корисници на дрога укажуваа како во притвор полицијата ја искористувала ситуацијата дека се во криза за да извлече информации од нив, за да добие признание и да намести некого. На пример, корисник на дрога укажа дека го чекале да падне во криза за да почнат да му изнудуваат признание: „Ќе ја земеш терапијата кога ќе кажеш се.“

Коалицијата ќе продолжи со истражувањето и во 2015 година во пет други градови во Македонија, по што ќе бидат објавени резултатите заедно со препораки до надлежните институции.

За да ја зголеми свесноста за човековите права на корисниците на дрога, Коалицијата издаде џебен „Прирачник за корисници на дроги при контакт со полиција“.

на медицинска помош,⁵⁷ на медицински тестирања без согласност, на присилен третман⁵⁸, на понижувачки третман во притвор⁵⁹ итн.

1.2 Неосновано лишување од слобода и криминализација на корисниците на дрога

Корисниците на дрога сеуште се третираат од страна на полицијата како криминалци, наместо како прекршителите.⁶⁰ Наспроти препораките на Светската здравствена организација, во Република Македонија сеуште се спроведуваат политики со кои се криминализира инјектирањето и другите начини на употреба на дрогите.⁶¹ Најбројни жртви на „војната против дрогата“ во Македонија се корисниците на марихуана.

57 „...ако симптомите на апстиненцијална криза се искористуваат за која и да е од целите цитирани во дефиницијата на тортура, заштитена во чл. 1 од Конвенцијата против тортура, тоа може да се смета за тортура.“ Видете, „Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development“, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Manfred Nowak“, Human Rights Council, 14 January 2009, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/10session/A.HRC.10.44AEV.pdf>

58 Присилувањето на третман или тестирање без согласност, може да конституира повреда на правото на физички интегритет. Ако присилното тестирање се прави врз дискриминаторска основа, може да конституира деградирачки третман, особено во притворски услови.

59 Изјава на корисник: „Во ќелија те тераат да мочаш и да да сереш таму и да не идеш во веќе и на подот да спиеш.“

60 Најголем дел од корисниците на дрога имаа забелешки дека полициските службеници ги третираат како криминалци, наместо како прекршителите. Пациентите на метадонска терапија исто така укажуваа дека полицијата ги третира како криминалци, наместо како пациенти кои имаат потреба од медицинска помош.

61 СЗО препорачува: „Државите треба да работат на развивање политики и закони кои ќе го декриминализираат инјектирањето и другите начини на употреба на дрогите и со тоа да го намалат бројот на затвореници“ (“Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations, July 2014, World Health Organization 2014”), http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1).

Најголема бројка на приведени лица редовно се среќава во ставката „приведени лица за поседување опојни дроги“ иако „поседувањето на опојна дрога“ за сопствена употреба не е дефинирано како прекршок, ниту како кривично дело. На подрачјето на Скопје, каде што дејствува полициската единица „Алфи“, во 2014 се приведени 731 лице, од кои 600 лица се приведени за поседување на „НН тревкаста материја“!⁶² Иако се приведуваат голем број на лица за „поседување тревкаста материја“, според податоците кои ни ги достави МВР за периодот јануари – септември 2014, на подрачје на СВР Скопје се поднесени само 3 барања за поведување прекршочна постапка за „уживање наркотични дроги и психотропни супстанции“.⁶³ За истиот период, најголем број барања за поведување прекршочна постапка за „уживање наркотични дроги и психотропни супстанции“ се поднесени во Штип (98), Куманово (64) и Битола (62).

При приведувањето, најголем дел од лицата кај кои е пронајдено мало количество на дрога за сопствена употреба не се информирани дали се лишени од слобода заради основано сомнение дека сториле некаков прекршок, или пак кривично дело. Корисниците на дрога кај кои било пронајдено незначително количество на дрога неретко се уценувани дека можат да добијат кривична пријава за „пуштање во промет“ или за „овозможување на употреба“, врз основа

62 Активности на Единицата за прв одговор и интервенција за 2014 година: „Алфите“ лани по разни основи привеле вкупно 3696 лица, <http://www.mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=14276&mid=1367&tabId=358&tabindex=0> Тоа претставува зголемување во споредба со 2013 година кога има 608 „вкупно приведени лица за поседување опојни дроги“ и во споредба со 2012, кога се приведени 460 лица.

63 За истиот период за „поседување на опојни дроги“ од страна на единицата „Алфи“ (која дејствува главно во Скопје) се приведени 530 лица, од кои 432 лица се приведени за поседување на „НН тревкаста материја“! Во Скопје за „уживање наркотични дроги и психотропни супстанции“ по чл. 20 од „Законот за прекршоци против јавниот ред и мир“ биле поднесени само 5 прекршочни пријави во 2013, и само 4 во 2012.

на изнудено признание од други корисници на дрога. Иако Врховниот суд има пресудено дека поседувањето на дрога за лична употреба не претставува кривично дело, во многу случаи се занемарува оваа судска одлука.⁶⁴

1.2.1 Кривична осуда на лице кај кои е пронајдена 0.2 грама марихуана!

Во јуни 2014 Апелациониот суд ја потврдува пресудата против едно обвинето лице од Куманово кое е осудено на една година затвор затоа што „...неовластено, заради продажба, држел наркотична дрога – марихуана, во количина од 0,2 грама, наркотична дрога од помало количество...“ - количина која му била пронајдена при личен претрес. Пресудата е потврдена иако Вишото јавно обвинителство предложило да се уважи жалбата на обвинетиот.

Иако обвинетиот се бранел дека е уживател и дека пронајдените 0,2 грама марихуана ги држел „заради свои лични потреби“, а вештачењето на неговата урина детектира психоактивна супстанца ТХЦ што ја содржи растението канабис, Апелациониот суд го потврдува заклучокот на првостепениот суд: „...обвинетиот кога бил фатен, предметната дрога – марихуана, ја имал и држел подготвена за продажба на наркозависници, со што и ги остварил битните одбележоци на кривичното дело за кое што правилно е огласен за виновен.“

Коалицијата укажува дека со ваквото погрешно толкување на кривичниот законик практично се стигматизираат (како „наркозависници“) и се криминализираат уживателите на канабис (како „дилери“ на дрога дури и кога поседуваат

64 „Судот го занемарува описот на кривичното дело во Кривичниот законик и пресудата на Врховниот суд дека поседувањето на дрога за лична употреба не претставува кривично дело.“ (Наташа Бошкова, Казнување на прекршителите за дрога, законодавната политика и судската пракса, „Дроги – Политики и практики“, бр. 3, 2015)

незначителни количества на пронајдена супстанца,⁶⁵ која воопшто не била пуштена во промет).

Ваквата скандалозна примена на Кривичниот законик ги повредува човековите права на корисниците на дрога кои поседуваат незначителни количества дрога за сопствена употреба, затоа што нив ги изедначува со лицата кои пуштаат во промет големи количества на дрога.

Коалицијата бара од Јавното обвинителство да изготви ново задолжително упатство со кое што ќе им наложи на сите застапници на обвинение да не поднесуваат обвиненија по член 215 за запленети количини на незначително количество марихуана.

Коалицијата бара прекинување на кривичните постапки за поседување на дрога за лична употреба и пренасочување на енергијата и средствата што се трошат во „војната против дрогите“ во програми за лекување и намалување на штети од употреба на дроги.⁶⁶

1.3 Прекршочни казни за „оддавањето на уживање на наркотични дроги“ врз основа на урина-тестови

Повеќе корисниците на дрога укажаа на долгогодишната полициската практика во некои градови за прекршочно

65 Колку за споредба, ако се земе предвид дека просечно во една обична цигара има околу еден грам тутун, лицето е осудено на една година затвор за поседување на само една петина цигара канабис!

66 СЗО како добар пример за декриминализација ја посочува Португалија која го „измени своето законодавство во 2001 г. преиначувајќи го поседувањето на контролирани дроги во „прекршок“, со тоа што лицата фатени со дрога за лична употреба се испраќаат на специјална комисија “dissuasion board”, наместо да бидат гонети или затворани“. (Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations, July 2014, World Health Organization 2014, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1, p. 92)

Коалицијата укажува дека ваквата полициска практика е спротивна на целта на „Законот за прекршоци против јавниот ред и мир“ и дека уживањето на марихуана кое не е на јавно место не потпаѓа под дефиницијата на „прекршок против јавниот ред и мир“.

Коалицијата бара од МВР да прекине со практиката на тестирање на урина на осомничени лица кои не се фатени како се оддаваат на уживање на наркотични дроги на јавно место.

Коалицијата укажува дека тешко може да стане збор за почитување на правата на осомничените корисници на дрога во полициска постапка „кадија те тужи, кадија те суди“. Имено, МВР се јавува ем како орган на прогон, ем како орган на истрага за криминал, а потоа ем како обвинител, ем како судија кој изрекува прекршочни санкции (преку Комисиите за прекршоци при МВР) на лица кои воопшто не се фатени како уживаат дрога на јавно место.

казнување заради „оддавањето на уживање на наркотични дроги“, на лица кои не се фатени како користат дрога на јавно место.⁶⁷ Осомничените за „оддавањето на уживање на наркотични дроги“ се казнуваат единствено врз основа на резултати од урина-тест.

Коалицијата поседува документација за еден случај, од кој се гледа дека таквата практика продолжува и во 2014 година. Едно лице е лишено од слобода (без писмена наредба на суд) од страна на полицијата во дворно место на приватна куќа, заради сомнение дека сторило кривично дело (чл. 215 од КЗ) и дека „се одава на уживање на наркотични дроги“. На лицето му е земен примерок од урина и по нејзиното вештачење од страна на одделот за криминалистичка техника се детектирани метаболити од ТХЦ, што ја содржи растението канабис. Осомничениот потоа добива Записник за констатиран прекршок (со платен налог за глоба од 200 евра во денарска противвредност) единствено врз основа на вештачењето, а не и врз други докази дека лицето „се оддава на уживање на наркотични дроги“ и го прекршува „Законот за прекршоци против јавниот ред и мир“.

1.4 Пристап до здравствена заштита на пациентите кои се лекуваат од зависност од дрога

И во 2014 година Република Македонија не ги исполни минимум стандардите за лекување зависност,⁶⁸ што подразбира обезбедување метадон и бупренорфин за сите

67 Во „Законот за прекршоци против јавниот ред и мир“ (чл. 20) прекршочно се казнува оддавањето на уживање на наркотични дроги: „Кој се оддава на уживање на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори ќе му се изрече глоба во износ од 200 до 500 евра во денарска противвредност.“, <http://www.mvr.gov.mk/Uploads/zakon%20za%20prekrsocite%20protiv%20javen%20red%20i%20mir.pdf>

68 Според препораките на СЗО, „На сите луѓе од клучните популации кои се зависни од опијати треба да им биде понудена и треба да имаат пристап до опијатна супституциона терапија.“

Коалицијата апелира до Министерството за здравство да се посвети на отворање на нови центри за лекување од зависност од дрога онаму каде што има најмногу потреба, а до локалните власти (особено во скопските општини каде што нема центри за лекување) да го поддржат процесот на отворање на нови програми за лекување на зависност од дроги во нивните општини.

лица што имаат потреба од лекување зависност.⁶⁹ Сеуште, голем број лица зависни од дроги⁷⁰ не можат да остварат едно од основните човекови права – правото на лекување.

И во 2014 година не беше отворена ниту една нова програма за лекување, ниту пак беше зголемен опфатот на лица кои се лекуваат со метадон и бупренорфин.

Според податоците што ги побара и доби Коалицијата за лица кои се на бесплатна државна програма, „бројот на лица кои се на третман подолго од 6 месеци со метадонска терапија заради зависност од дроги, за периодот јули-декември 2014 изнесувал 1345 лица“, а „бројот на лица зависни од дроги кои се лекуваат со бупренорфин на Клиниката за Токсикологија и ургентна медицина изнесува 238 (податок од 05.01.2015)“.⁷¹ Според Испитувањето на Институтот за Јавно здравје во нашава земја има околу 10.300 – 10.900 лица кои проблематично употребуваат дроги од кои најголемиот дел инјектираат дроги.⁷²

69 Најмногу недостиг на програми за третман има во Скопје, каде што се концентрирани над 50% од лицата кои користат дроги. Според процената на Институтот за јавно здравје во Скопје има од околу 3.600 лица кои инјектираат дрога, а „над 3.000 лица не се на третман и немаат можност да влезат на третман“. (Наташа Бошкова, „Достапност на третмани за лекување на зависност од дрога“, Дроги – Политики и практики, бр. 1, 2013)

70 „Според достапните извори на податоци се претпоставува дека во Република Македонија вкупниот број на лица што употребуваат дроги е 20.000 - 30.000 лица, а во рамките на која се и 6.000 - 8.000 зависници од хероин со сериозни здравствени и социјални проблеми.“ („Програма за здравствена заштита на лица со болести на зависности во Република Македонија за 2015 година“, Службен весник на РМ, бр. 196 од 26.12.2014 година)

71 Податоци од ЈЗУ Психијатриска Болница „Скопје“ – Скопје, во која се вклучени и лицата кои издржуваат казна затвор (без затворот „Скопје“ во Скопје и затворот во Битола). Според податоците од Министерството за правда (Управа за извршување на санкции) во сите казнено поправни и воспитно-поправни установи имало 567 третирани осудени лица (31.12.2013), кои во најголем број биле вклучени на супституциона терапија со метадон, а одреден број на лица биле вклучени на супституциона терапија со бупренорфин.

72 „Од нив на третман се околу 1.500 или 15 %, што е многу низок степен на покриеност на популацијата. Според европски стандарди државата има добра политика ако барем 60% од популацијата на корисници биде во контакт со некоја програма за лекување.“ („Прес конференција на ХОПС по повод кампањата “Не казнувај – Поддржи“)

Делот од „Програмата за здравствена заштита на лица со болести на зависности во Република Македонија за 2015 година“, каде што се даваат податоците за бројот на вклучени лица во бесплатните државни програми во 2014 година, е буквално препишан од минатата програма.⁷³ И во Програмата за 2015 година „предвидени се средства за обезбедување на метадон за 1200 лица и бупренорфин за 230 лица со болести на зависности“. За потребата од зголемување на ресурсите за лекување на зависност од дроги постојано укажуваат медицинските експерти кои работат со пациенти.⁷⁴

1.5 Недостаток на релевантни статистички податоци за смртни случаи во врска со дрога

Неколкумина активисти за правата на корисниците на дроги на 26 јуни 2014 година настапија јавно пред македонските медиуми за поддршка на глобалната кампања „Поддржи. Не казнувај“ при што ги осудија политиките за кривичен прогон на луѓето кои користат дроги и изразија сочувство кон починатите луѓе кои користеле дроги.

Коалицијата побара од сите надлежни институции да ни достават податоци „Колку лица за 2014 година се починати од предозирање со опијати“, но не доби статистички

73 „Во текот на 2014 година во овие установи со метадонска супституциона терапија се третирани над 1200 пациенти кои се вклучени во бесплатен државен програм. (...) На Универзитетската клиника за токсикологија – Скопје, во 2014 година беа опфатени 230 лица во третман на зависници од опиоиди со препаратот со генеричко име бупренорфин, финансиран од Програмата на Министерството за здравство.“

74 На пример, Лилјана Игњатова, раководител на „Центарот за превенција и третман на злоупотреба на дроги и други психоактивни супстанции“ при ЈЗУ Психијатриска Болница „Скопје“ – Скопје, укажува дека треба повеќе ресурси за третман на возрасните, и дека постоечкиот кадар не е доволен ни да одговори на сегашната побарувачка, и дека тој е крајно истрошен. („Третман на деца кои употребуваат дроги во Македонија“, https://www.youtube.com/watch?v=zJv_YnLyN9Y&feature=youtu.be)

податоци.⁷⁵ Последните расположливи податоци за смртни случаи поврзани со дрога се од 2011-2012 година⁷⁶ и укажуваат на зголемување на смртните случаи од 2006 (8) до 2012 (18), како и зголемување на смртните случаи од интоксикација со метадон (најчесто помешан со бензодиазепини).⁷⁷

Според последниот извештај на Европскиот Центар за Мониторинг на Дроги и Употреба на Дроги (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - EMCDDA), овие податоци треба да се земаат со резерва, затоа што „податоците за смрт предизвикана од дроги се нецелосни, или се со несигурна веродостојност, најверојатно потценувајќи го бројот на таквите случаи“.⁷⁸

Загрижени за порастот на смртни случаи, невладините организации во Република Македонија апелираат на поширока достапност на лекот „налуксон“,⁷⁹ кој може да ја редуцира стапката на смртност при предозирање со

75 Единствено добивме одговор дека „Во однос на лица починати од предозирање со опијати Психијатриска болница Скопје нема евиденција“.

76 „Во 2011 имаше 14 смртни случаи поврзани со дрога (вклучително едно женско лице), а во 2012 имаше 18 (5 женски лица). Во 2011 најмладото лице кое починало од предозирање имало 18 години, додека најстарото имало 40. Во 2012 најмладото лице имало 17, а најстарото имало 41.“ (Country overview: The former Yugoslav Republic of Macedonia, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/country-overviews/mk#drd>)

77 „Во 2012 мнозинството од смртни случаи поврзани со дрога (55.5%) беа во врска со интоксикација со метадон и бензодиазепини (10 случаи), четири смртни случаи беа заради интоксикација со метадон, два беа поврзани со интоксикација со опијати, а два смртни случаи беа поврзани со интоксикација со амфетамини. (Country overview: The former Yugoslav Republic of Macedonia, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/country-overviews/mk#drd>)

78 “Drug use and its consequences in the Western Balkans 2006–14”, p. 20.

79 „Ние апелираме сите невладини организации што работат со зависници да го имаат лекот, бидејќи станува збор за секунди за спас на човечки живот. Меѓутоа, тука има пречки, бидејќи терапијата со ампули засега може да ја спроведува само докторска рака... Лекот треба да го имаат сите здравствени и рехабилитациони установи. Лекот не може да се набави со рецепт, а набавката оди преку интервентен увоз и поради тоа аптеките и го немаат“ (Христијан Јанкуловски, извршен директор на невладината ХОПС, „Апаратче за спас од предозирање се добива со лекарски рецепт“, <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail.asp?vest=4914818448&id=12&setIzdanie=23147>)

опијати,⁸⁰ односно, да се овозможи да го администрираат и немедицински лица, кои се обучени за тоа.⁸¹

Коалицијата бара од сите релевантни институции да собираат и јавно да ги објавуваат податоците за смртни случаи во врска со дрога, вклучително и причините за смртта, за да може навремено да се одговори со соодветни мерки.

Согласно новата препорака на СЗО,⁸² Коалицијата бара од Министерството за здравство, Министерството за правда и Министерството за внатрешни работи да им овозможат пристап до лекот „Налоксон“ на службените лица за кои постои веројатност дека можат да бидат сведоци на предозирање со опијати, и да ги обучат како да го употребуваат при итно третирање на случаи со предозирање со опијати.

80 „Поголемата достапност на налоксон преку дистрибуција базирана на заедницата може да помогне во редуцирањето на високите стапки на предозирање од опијати, особено каде што пристапот до есенцијални здравствени услуги е ограничен за луѓето што инјектираат дроги.“ (“Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations,” July 2014, World Health Organization 2014, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1, p. 39)

81 Во една држава во Индија, „Етичките грижи во однос на давањето лекарство од страна на не-медицинари на луѓе кои инјектираат дроги беа надминати со помош на демонстрирање на спасоносната природа на третирањето на предозирањето.“ Така, „Помеѓу 2004 и 2012 повеќе од 450 предозирања беа третирани во пет центри, и над 90% од животите беа спасени.“ (“Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations”, July 2014, World Health Organization 2014, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1, p. 116)

82 Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations, July 2014, World Health Organization 2014, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1, p. XVIII: „Луѓето за кои постои веројатност да бидат сведоци на предозирање од опијати би требало да имаат пристап до налоксон и да бидат обучени за негова употреба при итно третирање на суспектно предозирање од опијати.“]

1.6 Недостаток на програми за лекување и грижа за децата кои употребуваат дроги

Коалицијата ја поддржува оценката на ХОПС дека неможноста за лекување и социјализација е еден вид на казна, и упатува апел до сите надлежни институции и носители на одлуки, што е можно поскоро да ги преземат сите потребни мерки и да создадат услови за отворање на програми за третман, грижа и социјализација на децата кои употребуваат и/или се зависни од дроги.

Во јуни 2014 во Скопје се одржа Конференција за третман на млади лица кои употребуваат дроги на која беше презентирана моменталната состојба со проблемот на употреба на дроги кај децата преку податоци од истражувања, но и од искуства на работата на институциите и здруженијата.⁸³

На Конференцијата беше соопштено дека според податоците добиени од центрите за превенција и третман на лица кои употребуваат дроги во последниве три години нема ниту едно дете под 18 години кое е на третман со метадон и бупренорфин. ХОПС упати јавен апел⁸⁴ до надлежните министерства, пред сè, Министерството за здравство и Министерството за труд и социјална политика, заеднички да работат на отворање програми за третман и за грижа на децата кои употребуваат дроги кои во овој момент не постојат во Република Македонија.⁸⁵

83 Според податоците презентирани од ХОПС, во изминатите години тие имаат контактирано со 55 деца кои употребуваат дроги меѓу кои 8 годишно дете кое инјектира дроги и 3 годишно дете кое инхалира лепак. Од нив 3 се починати во 2011 и 2012.

84 „Најважно е да се отворат програми и медицински и социјални, да се регистрира лекот за колку што е можно помала возраст и тие програми кои ќе се отворат да не овозможуваат мешање помеѓу малолетните и возрасните.“ (Влатко Деков, ХОПС, во Кристина Озимец, „Државата им вели „снајди се па живеј“ на малолетните зависници од дроги“, <http://inbox7.mk/archives/282>)

85 Во 2014 беше објавено „Упатство за практикување на медицина заснована на докази при третман на злоупотреба на супстанции од страна на адолесцентите“ (“Службен весник на РМ” бр. 50 од 17.03.2014), но истото не е засновано на македонски искуства.

1.7 Оневозможување на пристап до третман за Хепатит Ц на активни корисници на дрога

Коалицијата се придружува на барањето на ХОПС за намалување на цените на третманите за хепатит Ц со цел да се овозможи поголем опфат на лица кои имаат хепатит Ц, и бара да се отстранат постојните институционални и други бариери за лекување на корисниците на дроги од Хепатит Ц.

Од 14 до 16 март 2014 година во Охрид, ХОПС со поддршка на ФООМ организираше Конференција на тема „Достапност на третманот за хепатит Ц за корисници на дроги во Република Македонија – добри практики и предизвици“.⁸⁶

Активните корисници на дрога немаат пристап до терапија за хепатит Ц,⁸⁷ односно како услов за лекување се бара корисниците на дроги најмалку 12 месеци да апстинираат од употреба на дроги и/или да се вклучени во некои од програмите за лекување на зависности од дроги.⁸⁸ Еден од заклучоците на конференцијата е дека третманот на активните корисници на дрога кои инјектираат не е само прашање на избор и одлука на здравствената институција, туку јавно здравствено прашање за кое треба да разговараат сите засегнати страни и да донесат заедничко решение.

1.8 Стигматизација на корисниците на дрога во легислативата и Собранието

Наместо отстранување на стигматизирачките термини „наркомани“ и „наркоманија“ од постоечката

86 Видете „Универзален пристап за лекување на хеп. Ц, вклучително со пристап и за активните корисници на дрога“, <https://www.youtube.com/watch?v=eyv9hCMzJ08>

87 Според податоците од ХОПС, во Република Македонија, според досегашните спроведени биобихејвиорални истражувања помеѓу корисниците на дроги, околу 75% од тестираните активни корисници на дроги кои инјектираат се носители на вирусот на хепатит Ц.

88 Според ХОПС, како главна причина за овој услов, здравствените работници го наведуваат ризикот од можна повторна инфекција и залудно потрошени средства за лекување.

легислатива, Собранието продолжи и во 2014 година да носи стигматизирачки закони. Така, Собранието го усвои „Предлог-законот за Прекршоците“ во прво читање (15.07.2014) во кој како санкција е предвидено „Задолжително лекување на алкохоличари и наркомани (лица со болести на зависности)“.

Еден месец подоцна, кога во собраниската дебата беше употребен терминот „наркомани“⁸⁹ имаше реакција од друг пратеник (кој има гласано за законот во кој се зборува за „наркомани“) дека станува збор за погрдно обраќање,⁹⁰ по што следеше извинување.

Погрдните зборови „наркоманија“ и „наркомани“ сеуште се среќаваат во македонските закони, како во Законот за здравствена заштита⁹¹ и Кривичниот законик.⁹²

Коалицијата апелира до сите пратеници да престанат да ги употребуваат стигматизирачките термини „наркоманија“ и „наркомани“ и да пристапат кон измена на постоечките стигматизирачки закони. Согласно препораките на Светската здравствена организација дека „притворањето

89 Солза Грчева: „Зошто се ставаат такви крути дефиниции кога знаеме дека бројот на наркомани денес расте, тие сите потекнуваат од брачни заедници на еден маж и една жена.“ (Стенографски белешки од 12-тата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 27 август 2014 година)

90 Андон Чибишев: „...на почетокот на мојата реплика прво би сакал да ја замолам погрдно да не се обраќа на моите пациенти, да не ги нарекува наркомани, затоа што тие не се наркомани, тие се зависници од опојни дроги.“ (Стенографски белешки од 12-тата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 27 август 2014 година)

91 Во Законот за здравствената заштита (чл. 16) се зборува за „превенција и лекување на карантински болести и наркоманија“ (Закон за здравствената заштита - пречистен текст, [http://www.fzo.org.mk/WBStorage/Files/3_ZAKON_ZA_ZDRAVSTVENATA_ZA\[TITA_\(PRE%5EISTEN_TEKST\)_10_od_17.01.2013.pdf](http://www.fzo.org.mk/WBStorage/Files/3_ZAKON_ZA_ZDRAVSTVENATA_ZA[TITA_(PRE%5EISTEN_TEKST)_10_od_17.01.2013.pdf)).

92 Согласно Кривичниот законик (чл. 61), може да се изрече „задолжително лекување на алкохоличари и наркомани“ како мерка на безбедност. (Кривичен законик - неофицијален пречистен текст, <http://www.pravda.gov.mk/documents/KRIVICEN%20ZAKONIK%20precisten%20%20tekst.pdf>)

не е третман⁹³ и дека „земјите треба да го забранат принудниот третман на луѓето кои употребуваат и/или инјектираат дроги“,⁹⁴ Коалицијата бара отстранување од легислативата на мерката „задолжително лекување на алкохоличари и наркомани“ (која се користи како мерка за безбедност и санкција и како форма на „присилно лекување“).

1.9 Ускратување на правото на заштита од дискриминација на корисник на дрога

Коалицијата изразува жалење што КЗД не се придржува до Законот за спречување и заштита од дискриминација и одбива да утврди дискриминација врз припадници на маргинализирани групи дури и тогаш кога постојат сведоци на дискриминаторските акти, како што е во случајов.

ХОПС – Опции за здрав живот Скопје конечно доби одговор на претставката до Комисијата за заштита од дискриминација на Република Македонија против приватна Здравствена установа во Шуто Оризари – Скопје. Претставката беше заради оневозможување и отежнување на правото и пристапот на лекување од опијатна зависност на лице од Скопје, заради подложување на нееднаков третман во однос на другите пациенти, и заради вознемирување и понижувачко постапување од страна на лекарка. Имено, лекарката одбила да биде избран матичен лекар на оштетениот откако го дознала неговиот статус на лице зависно од дрога и притоа го повредила неговото достоинство, што било посведочено

93 „Супституционата терапија не треба да биде принудна; пациентите мора да дадат информирана согласност за третман; „СЗО и другите ООН партнери не ги поддржуваат овие форми на притворање и ги повикуваат земјите членки да ги затворат принудните центри за притворање и рехабилитација и да имплементираат здравствени и социјални услуги во заедницата кои ќе бидат волонтерски, базирани на докази, и засновани на права.“

94 “Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations, July 2014, World Health Organization 2014”, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1.

и од социјален работник на ХОПС кој го придружувал лицето кое побарало медицинска помош.⁹⁵

Во одговорот на претставката (која е решена на 17.09.2013, а е доставена дури во 2014), КЗД изјавува дека ќе ја прекине постапката „од причини што не постои начин Комисијата [да] пристапи до повеќе докази, со кои може да ја продолжи постапката, при тоа ги има само вербалните наводи на подносителот од една страна и на докторката на друга страна, а истиот случај не е пријавен во ФЗОМ кој е надлежен орган согласно Законот за заштита на правата на пациентите, што ќе овозможеше да ја продолжиме постапката...“

Од известувањето се гледа дека во постапката за утврдување дискриминација КЗД се обратила само до лекарката и до Фондот за здравствено осигурување, а не и до ХОПС и социјалниот работник кој бил сведок на настанот. Практично, КЗД испуштила правилно да ја утврди фактичката состојба, затоа што не се придржувала до Законот за спречување и заштита од дискриминација⁹⁶ и не зела изјави од подносителите на претставката (оштетениот и ХОПС) како и од социјалниот работник кој бил сведок на настанот.

95 При одбивањето на изборот (што уследило откако пациентот дал вистински податоци за својата здравствена состојба), лекарката го повредила достоинството на пациентот и на социјалниот работник со следниве изјави: „Не сакам јас да си имам работа со наркомани, постојано ќе ми доаѓаш да ми бараш лекови“; „Не сакам тука да ми носиш полиција“; „Ги знам јас организациите кои работат со зависници, демек им помагаат, а у ствари им продаваат дрога“.

96 „По прием на претставката Комисијата ја утврдува фактичката состојба со увид во документите и земање на изјави од подносителот на претставката, лицето против кое е поднесена претставката, како и од други лица.“ (чл. 27 ст. 1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, <http://www.kzd.mk/phocadownload/zakon-za-sprecuvanje-i-zastita-od-diskriminacija.pdf>).

2.

ПРАВА НА ЛИЦА ШТО ЖИВЕАТ СО ХИВ

2.1 Смртен случај на ХИВ позитивно лице за време на издржување на казна затвор

Коалицијата од 2010 алармираше за случај во кој државата стори сериозни прекршувања на правата на лице кое беше на издржување на казна затвор. За време на издржувањето на казната, лицето беше изложено на нехумано и деградирачко постапување и нарушување на приватноста преку откривање на лични податоци за здравствената состојба на лице зависно од дрога, кое живее со ХИВ. Исто така, неколку дена лицето беше лишено од лекарска помош и терапија која му беше неопходна за одржување на континуитет во третманот.

Според Специјалниот известувач на ОН за тортура «Нема сомневање дека апстиненцијалниот синдром може да предизвика сериозна болка и страдање ако не е обезбедена соодветна медицинска помош, а состојбата на апстиненција кај затвореници претставува посериозно малтретирање.⁹⁷ Светската здравствена организација укажува дека

97 Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Manfred Nowak, 14 January 2009, A/HRC/10/44, para. 57.

апстиненцијалниот синдром кај опијатна зависност вклучува, помеѓу другото, сериозна дијареа, повраќање и вознемиреност.⁹⁸ Прекилот на антиретровирусна терапија може да резултира со резистентност кај пациентот на терапија што претставува опасност за неговиот живот и здравје: «Воспоставената пракса на одлагање на антиретровирусната терапија на луѓе кои употребуваат дроги и се ХИВ позитивни, претставува тортурa и нехумано постапување имајќи го предвид физичкото и психолошкото страдање при прогресот на болеста, што исто така претставува деградирачки третман заснован врз неоправдана дискриминација, единствено врз основа на здравственаиот статус.⁹⁹

Заради нарушената здравствена состојба, издржувањето на казната беше прекинато и лицето беше пуштено на третман на слобода. Со цел заштита на правата поведени беа повеќе постапки пред надлежни институции, а судската постапка е се уште во тек. Во меѓувреме, лицето беше хоспитализирано во Психијатриската Болница Скопје од каде беше приведено за издржување на друга казна, иако неговата здравствена состојба беше сериозно влошена во однос на времето кога беше прекинато издржувањето на претходната казна.

По само неколку дена во затворот лицето почина, а причините за смртта се сè уште непознати за семејството, додека јавното обвинителство се нема произнесено по случајот. За сомневањето за повреда на правото на живот и забраната за мачење, нехумано и деградирачко постапување и казнување од страна на затворот Идризово е информиран и Народниот правобранител.

98 World Health Organization, Guidelines for the Psychosocially Assisted Pharmacological Treatment of Opioid Dependence (2009).

99 Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Juan E. Mendez, 1 February 2013, A/HRC/22/53, para. 73.

2.2 Повеќекратна дискриминација на пациент во Охрид

Медицинскиот и техничкиот персонал во ЈЗУ Општа Болница Охрид во период 04-08.08.2014 на повеќе наврати и со различни дејствија го повредиле правото на еднаквост на еден пациент. Пациентот бил тестиран за ХИВ без претходно да биде информиран и без негова согласност. Информацијата за идентитетот на пациентот и неговиот ХИВ позитивен статус била проширена не само помеѓу здравствениот персонал, туку и надвор од болницата и допрела до мајката на пациентот, неговите пријатели, соседи и поблиско семејство, што придонело за вознемирување, непоправлива штета врз приватноста на пациентот и повреда на личниот интегритет. Пациентот бил физички изолиран¹⁰⁰ и подложен на несоодветен и дискриминирачки однос за време на хоспитализацијата во здравствената установа.¹⁰¹ Во текот на четирите дена пациентот од страна на една медицинска сестра цело време бил ословуван како 'оној со СИДАТА'.

ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување Скопје, Здружението за поддршка на луѓето што живеат со ХИВ – ЗАЕДНО ПОСИЛНИ Скопје, Коалицијата и повеќе други организации на 16.10.2014 поднесоа претставка против ЈЗУ Општа Болница Охрид – Охрид заради дискриминација врз основа на здравствената состојба на пациентот. КЗД не одговори во законскиот рок од 90 дена.

100 Пациентот бил изолиран во посебна просторија со лепење на заштитна лента и натпис „ЗАБРАНЕТ ВЛЕЗ“ на вратата на просторијата. Здравствениот и техничкиот персонал во болницата во просторијата на пациентот влегувал со заштитни одела, заштитни маски, ракавици и дезинфекциски раствор, што укажува на отсуство на општа и стручна информираност за карактеристиките на ХИВ-инфекцијата.

101 Собата на пациентот не била ниту еднаш исчистена од страна на хигиеничарките, истите само ја празнеле корпата за отпадоци во собата, а само еднаш му била променета болничката облека.

Истите организации поднесоа иницијатива до Дирекцијата за заштита на лични податоци за да се утврди прекршување на одредбите за обработка, чување и тајност на личните податоци пропишани со Законот за заштита на личните податоци и Законот за заштита на правата на пациентите.

По претставката на ХЕРА, Народниот Правобранител извршува увид и констатира дека во дадениот период „е извршена дискриминација врз основа на здравствена заштита“. Народниот правобранител упатил препорака до здравствената установа во иднина доследно да се придржува кон одредбите од Законот за заштита на населението од заразни болести (кои налагаат анонимност и користење шифра) и задолжително да ги применува одредбите од законот за Заштита на правата на пациентите. Народниот правобранител добил одговор од здравствената установа на 09.12.2014 дека „е постапено по препораката се со цел во иднина да се попречи кон пациенти со хив инфекција да се постапува на дискриминаторски начин...“.

По претставката на ХЕРА до Државниот санитарен и здравствен инспекторат (од 31.10.2014), на 09.12.2014 е добиен одговор дека е извршен инспекциски надзор и дека „не е направена дискриминација“. Во одговорот, како фактичка состојба се констатира дека „стандардна процедура во оваа здравствена установа е земање крв за анализа и вршење тестови за HIV, HbsAg I HCV, кај секој пациент пред хируршка интервенција.“ Во одговорот, се цитира изјавата на хирургот кој ја извршил интервенцијата за пациентот: „Жалосно е што тој цело време криеше и во ниеден момент не кажал дека е HIV позитивен, мислам ќе беше коректно од негова страна да не извести...“ Државниот санитарен и здравствен инспекторат смета дека пациентот законски „бил должен да даде вистинити и доволни податоци за својата здравствена состојба, коешто пациентот не го сторил.“ Ваквото „утврдување на факти“ од страна на Државниот санитарен и здравствен инспекторат е показател дека не се спроведува „Упатството за практикување на медицина заснована на докази при

ХИВ инфекција“ во делот „Потребно е од пациентот да се побара согласност за ХИВ тест.“¹⁰²

2.3 Медиумска сензационалност за „алармантно ширење на ХИВ“

Коалицијата апелира до КЗД итно да постапи по претставката и во соработка со НП да спроведе едукација за човековите права во врска со ХИВ на лицата кои вршат надзор на Законот за заштита на правата на пациентите во Државниот санитарен и здравствен инспекторат.

Коалицијата бара од Министерството за здравство да изврши дисеминација и обука за сите надлежни установи и институции во врска со Упатството за практикување на медицина заснована на докази при ХИВ инфекција, посебно за делот: „Потребно е од пациентот да се побара согласност за ХИВ тест.“

Текстот во Дневник „Алармантно ширење на ХИВ: Од 11 случаи, осум се од врска на маж со маж“ (објавен на 18.03.2014) е објавен на насловната страница со фотографија на двајца мажи како се држат за рака. Зборот „алармантно“ е на црвена позадина и создава впечаток дека се работи за епидемија на ХИВ вирусот, што ја дезинформира јавноста и создава паника кај општата јавност. Таквото претставување на насловната страна е вознемичувачки и стигматизирачки кон геј мажите и лицата кои живеат со ХИВ. Потенцирањето дека ХИВ се шири „од врска на маж со маж“, не само што не е точно (бидејќи ХИВ се шири преку незаштитен сексуален однос, а не од врска), туку и ги дискриминира геј мажите претставувајќи ги како виновници и главни преносители на ХИВ вирусот.

Вака претставената вест придонесува за дополнителна стигматизација која може да резултира со говор на омраза и насилство кон ЛГБТИ заедницата. Уште поопасно е дека од информацијата општата јавност може да добие впечаток дека доколку не сте геј маж, не сте изложени на ризик од ХИВ. Создавањето на ваква слика влијае негативно на сите напори преземени во правец на едукација на населението за сексуално преносливи инфекции и ХИВ.

102 „Ако пациентот го одбива тестот, проблемите и можните последици од задоцнетото дијагностицирање, како за пациентот, така и за персоналот (поради дополнителни ивентигации и пролонгирано време на третман), можен ризик за пренос на инфекција на други лица, треба да бидат дополнително дискутирани и разгледувани со пациентот.“ („Упатство за практикување на медицина заснована на докази при ХИВ инфекција“, Службен весник на РМ, 13.03.2014, <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/91e1819cbfb54f8a9fc0b5bfceea7ae6.pdf> http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2014/05/8860-Lektor_HIV-infekcija.pdf)

По објавувањето на овој текст, следеше и демант и реакција од невладината организација Х.Е.Р.А., што од страна на Дневник беше објавена дури шест дена подоцна, заедно со редакциски коментар, што е спротивно и на Законот за медиуми (член 27).

„Х.Е.Р.А.“, Коалицијата и повеќе други организации поднесоа претставка до Комисијата за заштита од дискриминација (КЗД) заради вознемирување, повреда на достоинството на група луѓе (врз основа на сексуална ориентација и здравствена состојба) и заради создавање непријателска, понижувачка и застрашувачка средина кон геј мажите.

КЗД донесе негативно мислење со образложение дека не е сторена дискриминација и вознемирување.¹⁰³

2.4 Дискриминирачко известување на „Канал 5“ телевизија за „црна листа“ со ХИВ

На 08.08.2014 во дневникот на „Канал 5“ телевизија, е емитуван прилогот „Нови случаи на СИДА во источна Македонија“ кој има дискриминирачка, стигматизирачка и вознемирувачка содржина кон ЛГБТИ лицата и лицата кои живеат со ХИВ.

Во прилогот се шири паника и се создава атмосфера дека во источна Македонија се случува епидемија на ХИВ. Новинарот на неколку наврати зборува дека „македонскиот исток е на врвот за црната листа“, што не е точно, бидејќи најголем број од случаите се евидентирани во Скопје.

¹⁰³ „Комисијата утврди дека податоците користени во текстот се факти кои произлегуваат од истражувањето, а слободата на медиумите го опфаќа начинот на објавување, изборот и пренесувањето на информации во насока на информирање на јавноста.“

Уште во самата најава и наслов на прилогот има манипулација со информации, бидејќи се зборува за „Нови случаи на СИДА во источна Македонија“, што повторно не е точно, бидејќи се работи за откривање на ХИВ позитивниот статус, а не на СИДА. Оваа вест е вознемирувачка за лицата кои живеат со ХИВ, затоа што тие денес можат да имаат нормален и здрав живот благодарение на антиретровирусната терапија, и воопшто да не навлезат во стадиум на СИДА.

Во прилогот, како главни преносители и „виновници“ за пренесувањето на ХИВ се претставени мажите кои имаат секс со мажи, без да се каже дека благодарение на програмите кои ги спроведуваат невладините организации е зголемен пристапот до тестирање на „групи од особен ризик“ (мажи кои имаат секс со мажи, сексуални работници и лица кои инјектираат дроги), па согласно методологијата нормално е дека во резултатите на ХИВ позитивни ќе доминираат овие групи.

И новинарот и докторот во прилогот ја посочуваат хомосексуалноста како главен фактор за појава на СИДА.¹⁰⁴ Со ваквата изјава дополнително се стигматизира и маргинализира врз основа на сексуална ориентација. Согласно епидемиолошките искуства и превенцијата на ХИВ е повеќе од познато дека не постои нешто како ризична сексуална ориентација, туку ризично однесување без разлика на сексуалната ориентација (не употреба на кондоми при секс, не употреба на стерилна опрема при инјектирање и др.).

На крајот докторот дава сосема несоодветни и дискриминирачки совети за превенција, спротивни на препораките од националните политики, советувајќи

104 „Дејан Ефремов: Може ли да ја смениме свеста како да ги почитуваат превентивите советите, треба ли да се менуваат советите кога веќе е фактот дека хомосексуалноста е еден од главните фактори за зголемувањето на бројот на заболени од СИДА? Велик Грков: Да, во нашите советувања во кампањите кои што се во медиумите, секогаш се поентира се кажува за хомосексуалноста дека е голем ризик, дека таа група на луѓе се први во ризичното однесување за пренесување на СИДАТА.“

Бидејќи во рамките на законскиот рок од 90 дена КЗД не се изјасни, Коалицијата бара од КЗД итно да одговори на претставката.

ги геј мажите дека ако сакаат да се заштитат од ХИВ треба да си ја сменат сексуалната ориентација, а ако не е можно да користат кондом.¹⁰⁵ Со ваквиот совет се прекршуваат стандардите за превенција од ХИВ, и повторно се стигматизираат и дискриминираат геј мажите претставувајќи ги како главни преносители на ХИВ.

Коалицијата и повеќе други организации на 25.09.2014 поднесоа претставка до КЗД заради направена директна дискриминација на лицата со не-хетеросексуална ориентација, вознемирување и понижувачко постапување и повреда на достоинството на поголема група на лица кое произлегува од дискриминаторска основа. Во претставката од КЗД беше побарано да го испита случајот, да утврди дискриминација по основ сексуална ориентација и здравствена состојба и да даде препорака на „Канал 5“ телевизија јавно да се извини за сторената дискриминација и вознемирување и да не ја користи ваквата реторика во наредни известувања за состојбите со ХИВ.

2.5 Средствата за терапија исти, а бројот на пациенти се зголемува

„Заедно посилни“ известија дека финансиските средства за терапија за 2015 година од основниот буџет на Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДА за 2015¹⁰⁶ година остануваат непроменети (16 милиони денари), наспроти

105 „Дејан Ефремов: Во две реченици што треба да направат за да не дојде до тоа?

Велик Грков: Прво треба односот ако може да се смени, меѓутоа ако не можат да го сменат односот имаме едно оружје во нашите раце тоа е прво советувањето, здравственото советување, и второ користење на заштитно средство при сексуален однос.“

106 „ПРОГРАМА ЗА ЗАШТИТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ОД ХИВ/СИДА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2015 ГОДИНА“, Службен весник на РМ, бр. 196 од 26.12.2014 година, <http://www.fzo.org.mk/WBStorage/Files/Programa%20za%20zastita%20na%20naselenieto%20na%20RM%20od%20HIV-SIDA%20za%202015%20god..pdf>

Коалицијата го поздравува воведувањето на ставка за финансирање на граѓански здруженија во програмата, и апелира до Владата на Република Македонија повеќекратно да се зголемат средствата за граѓанските организации за спроведување на активности за превенција на ХИВ кај лицата што се ранливи на ХИВ и кај лицата што живеат со ХИВ.

фактот што бројот на новооткриени случаи на инфекција со ХИВ од година во година прогресивно расте.¹⁰⁷

За поздравување е зголемувањето на средства наменети за обезбедување тестови за следење на ХИВ-инфекцијата (од 1,5 милиони во 2014 година на 2 милиони денари за 2015) и издвојување средства за граѓанските здруженија како извршители на програмата, односно за спроведување на активности за превенција на ХИВ. Имено, во програмата е предвидено акредитирање на 14 граѓански здруженија кои треба да добијат по 12.000 денари (околу 200 евра) за активности на превенција на ХИВ помеѓу мажи што имаат секс со мажи (МСМ), сексуални работници и лица кои инјектираат дрога, како и активности за грижа и поддршка на лицата што живеат со ХИВ.

107 „ За илустрација, во 2011 година бројот на нови случаи изнесуваше 9, во 2012 година 23 нови случаи, во 2013 година 27 нови случаи и во 2014 година 42 нови случаи на ХИВ/СИДА. Од ова може да се заклучи дека во последниве четири години процентот на новооткриени случаи на ХИВ/СИДА пораснал за 360%, односно за 55% во 2014 година во однос на 2013 година, иако средствата за набавка на антиретровирусни лекови останале непроменети.“ („ОБЈАВЕНА ПРОГРАМАТА ЗА ЗАШТИТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ОД ХИВ/СИДА ЗА 2015“, во „ПРИСТАП ДО ТЕРАПИЈА - ИЗВЕШТАЈ ПОДГОТВЕН ОД ПАЦИЕНТИТЕ“, Заедно Посилни, БРОЈ 7, МАРТ 2015“)

3.

ЧОВЕКОВИ ПРАВА НА СЕКСУАЛНИ РАБОТНИЦИ/ЧКИ

3.1 Марш на Црвените чадори

Организацијата „СТАР-СТАР“ во 2014 год. по седми пат се приклучи кон глобалната акција за солидарност кон сексуалните работници во пресрет на Меѓународниот ден за СТОП на насилството врз сексуалните работници, 17-ти декември.

И оваа година, како и лани, претставувањето на сексуалните работници во медиумите беше главно коректно, со помалку сензационализам и со повеќе фокусирање кон пораките за адресирање на проблемот со насилството врз сексуалните работници.¹⁰⁸

Здружението ХОПС-Опции за здрав живот Скопје по повод одбележување на 17 декември – Меѓународен ден за борба против насилството врз сексуалните работници/чки објави јавен повик за избор на најдобра новинарска статија на

108 „Според оценките на „Стар-Стар“, оваа година е забележано намалено полициско насилство врз сексуалните работници. Документиран е само еден случај на полициска закана и вербален напад на сексуална работничка на отворена сцена, за кој е поведена постапка пред Секторот за внатрешна контрола и Народниот правобранител.

тема: Сексуалната работа во Македонија. Новинарката на НОВА, Менче Атанасова Точи ја доби првата награда за текстот : „**Медиумите со предрасуди за сексуалните работници**“.

3.2 Регистар на сензибилизирани здравствени работници

Организацијата „СТАР-СТАР“ во 2014 г. креираше регистар на 8 сензибилизирани здравствени работници (вработени во различни клиници за примарна и секундарна здравствена заштита) за работа со сексуални работници, лица кои живеат со ХИВ (ЛКЖХ) и МСМ. За прв пат, преку министерство за здравство се обучени и 5 сексуални работници како ХИВ советувачи.

Коалицијата потсетува дека согласно најновата препорака на Светската здравствена организација за превенција на ХИВ кај сексуалните работници, „Државите треба да работат во насока на декриминализација на сексуалната работа и елиминирање на неправедната примена на не-кривичните закони и регулативи против сексуалните работници“.¹⁰⁹

109 „Consolidated guidelines on HIV prevention, diagnosis, treatment and care for key populations,” July 2014, World Health Organization 2014, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/128048/1/9789241507431_eng.pdf?ua=1&ua=1, p. 91.

3.3 Постапки за заштита на правата на сексуалните работнички во случајот „Улична Проституција“

Коалицијата повикува на почитување на правата на сексуалните работници и обезбедување на пристап до правдата во сите случаи кога се жртви на повреда на правата од државни институции и повреда на правата од трети лица.

Во текот на 2014 продолжи граѓанската постапка за утврдување на повреда на лични права и доделување на правичен надомест на сексуалните работнички кои беа жртви во случајот „Улична проституција“. Во врска со постапката за заштита на правото на приватност повредено од страна на медиумите за време на полициската акција, државата не даде соодветна заштита во сите судски инстанции. Сексуалните работници своите права ќе ги остваруваат пред регионални и меѓународни тела за заштита на човековите права.

Автор: Жарко Трајаноски

Асистент: Драгана Дрндаревска

Графичко уредување: Игор Делов

Објавувач: Коалиција: СЕКСУАЛНИ И ЗДРАВСТВЕНИ
ПРАВА НА МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ЗАЕДНИЦИ

—

coalition.org.mk

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.726-055.3(497.7)"2014"(047.3)
342.726-058.17(497.7)"2014"(047.3)

ТРАЈАНОСКИ, ЖАРКО
Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници:
годишен извештај 2014 / автор Жарко Трајаноски. - Скопје : #Коалиција
#Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници, 2015. -
73 стр. ; 29 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-65660-4-3

а) Маргинализираните заедници - Сексуални и здравствени права - Македонија - 2014 - Извештаи
COBISS.MK-ID 98956554

